

मिति: आषाढ, २०७८

मध्यकालीन खर्च संरचना

(आ. व. २०७८-२०८९)

विदुर नगरपालिका

विदुर, नुवाकोट

विदुर नगरपालिकाको मध्यकालीन खर्च संरचना (आ. व. २०७८-२०७९)

प्राविधिक सहयोग

रिसर्च इन्क्लेव प्रा लि

हनुमान मार्ग, शंखमुल, काठमाडौं

टेलिफोन: ०१५२४२९१८

इमेल: researchenclave@gmail.com

विषय सूची

विषय सूची	i
तालिका सूची	iv
परिच्छेद एक परिचय	१
१.१ पृष्ठभूमि	१
१.२ अवधारणा र उद्देश्य	१
१.३ तर्जुमा प्रकृया	१
परिच्छेद दुई मध्यकालीन खर्च संरचना	३
२.१ पृष्ठभूमि	३
२.२ सोच, लक्ष्य, उद्देश्य	३
२.२.१ सोच	३
२.२.२ लक्ष्य	३
२.२.३ उद्देश्य	३
२.३ रणनीतिहरू	४
२.४ मध्यकालीन नतिजा खाका	५
२.५ मध्यकालीन बजेट खाका	२५
२.६ बजेट विनियोजन र प्रक्षेपणको बाँडफाँड	२७
२.६.१ रणनीतिक स्तम्भका आधारमा आगामि तीन वर्षको बजेट अनुमान र प्रक्षेपण (पूँजीगत खर्च)	२८
२.६.२ प्राथमिकताक्रमको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण	२९
२.६.३ दिगो विकास लक्ष्यको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण	३०
२.६.४ लैंगिक संकेतको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण	३१
२.६.५ जलवायु संकेतको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण	३२
२.६.६ स्थानीय गौरवका आयोजनाको तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण	३२
२.७ विषय क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजनाको तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण	३२
परिच्छेद ३ : आर्थिक क्षेत्र	३३
३.१ वर्तमान अवस्था	३३
३.२ अवसर र चुनौतीहरू	३४
३.३ क्षेत्रगत योजना, योजना अवधी र बजेट अनुमान	३४
३.४ कृषि, पशुपंक्षी तथा मत्स्य विकास	३५
३.५ भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिवी निवारण	३६
३.६ श्रम तथा रोजगारी	३७

३.७	बैंक तथा वित्तीय संस्था	३८
३.८	पर्यटन- ग्राणीण तथा स्थानीय पर्यटन	३९
३.९	उद्योग, व्यापार र आपूर्ति व्यवस्था	४०
परिच्छेद ४:	सामाजिक क्षेत्र	४२
४.१	पृष्ठभूमि	४२
४.२	अवसर तथा चुनौतिहरु	४३
४.३	क्षेत्रगत योजना, योजना अवधी र बजेट अनुमान	४३
४.४	शिक्षा	४४
४.५	स्वास्थ्य, पोषण तथा खाद्य सुरक्षा	४५
४.६	युवा तथा खेलकुद	४६
४.७	अन्वेषण तथा सिर्जनात्मकता	४६
४.८	खानेपानी तथा सरसफाई	४७
४.९	लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशिता	४८
४.१०	लक्षित वर्ग उत्थान-बालबालीका, जेष्ठनागरिक तथा अपाङ्गता	४९
४.११	भाषा, संस्कृति, कला साहित्य	५०
परिच्छेद ५ :	पूर्वाधार क्षेत्र	५१
५.१	पृष्ठभूमि	५१
५.२	अवसर तथा चुनौतिहरु	५१
५.३	क्षेत्रगत योजना, योजना अवधी र बजेट अनुमान	५२
५.४	आवास तथा बस्ती विकास	५३
५.५	सडक तथा यातायात	५३
५.६	सिंचाई	५४
५.७	विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा	५५
५.८	सञ्चार तथा सूचना प्रणाली	५५
५.९	ढल निकास, फोहरमैला प्रशोधन पूर्वाधार	५६
५.१०	सार्वजनिक निर्माण	५७
परिच्छेद ६:	वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन	५८
६.१	वर्तमान अवस्था	५८
६.२	अवसर तथा चुनौतिहरु	५८
६.३	क्षेत्रगत योजना, योजना अवधी र बजेट अनुमान	५९
६.४	वन विकास तथा व्यवस्थापन	६०
६.५	जलाधार तथा जैविक विविधता संरक्षण	६०

६.६	वातावरण संरक्षण तथा प्रदूषण नियन्त्रण	६१
६.७	जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा न्यूनीकरण	६२
६.८	पहिरो तथा भूक्षय नियन्त्रण	६३
६.९	विपद सचेतना, उद्धार तथा पुनःस्थापना	६३
परिच्छेद :	७ लोकतन्त्र, सुशासन तथा शान्ति सुरक्षा	६४
७.१	पृष्ठभूमि	६४
७.२	अवसर तथा चुनौतिहरू	६४
७.३	क्षेत्रगत योजना, योजना अवधी र बजेट अनुमान	६५
७.४	सार्वजनिक तथा सामुदायिक नेतृत्व विकास	६६
७.५	नीति तथा कानून तर्जुमा	६६
७.६	योजना तर्जुमा र कार्यान्वयनमा जनसहभागिता	६७
७.७	नियमनकारी संरचनाहरूको प्रवर्धन	६७
७.८	सामाजिक मेलमिलाप र शान्ति सुरक्षा	६८
७.९	पारदर्शिता र आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली	६८
८ :	योजना अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	६९

तालिका सूची

तालिका नं. २.४.१	मध्यकालीन नतिजा खाका - आर्थिक क्षेत्र	६
तालिका नं. २.४.२	मध्यकालीन नतिजा खाका - सामाजिक क्षेत्र	१४
तालिका नं. २.४.३	मध्यकालीन नतिजा खाका - पूर्वाधार विकास क्षेत्र	२१
तालिका नं. २.४.४	मध्यकालीन नतिजा खाका - लोकतन्त्र, सुशासन तथा शान्ति सुरक्षा	२३
तालिका नं. २.५.१	मध्यमकालीन बजेट खाका - प्रक्षेपित व्यय अनुमान	२५
तालिका नं. २.५.२	क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान (हजारमा)	२६
तालिका नं. २.६.१.१	रणनीतिक स्तम्भका आधारमा आगामि तीन वर्षको बजेट अनुमान र प्रक्षेपण (पूँजीगत खर्च)	२८
तालिका नं. २.६.२.१	प्राथमिकताक्रमको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण	२९
तालिका नं. २.६.३.१	दिगो विकास लक्ष्यका आधारमा आगामि तीन वर्षको बजेट अनुमान	३०
तालिका नं. २.६.४.१	लैंगिक संकेतको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण	३१
तालिका नं. २.६.५.१	जलवायु संकेतका आधारमा प्रक्षेपित बजेट बाडफाँड स्थिति	३२
तालिका नं. २.७.१	समष्टीगत योजना, बजेट र आगामी तीन वर्षको अनुमान	३२
तालिका नं. ३.४.१	कृषि, पशुपंक्षी तथा मत्स्य विकासका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती	३५
तालिका नं. ३.५.१	भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिवी निवारणका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती	३६
तालिका नं. ३.६.१	श्रम तथा रोजगारीका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती	३७
तालिका नं. ३.७.१	बैंक तथा वित्तीय संस्थाका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती	३८
तालिका नं. ३.८.१	पर्यटन- ग्राणीण तथा स्थानीय पर्यटनका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती	३९
तालिका नं. ३.९.१	उद्योग, ब्यापार र आपूर्ति व्यवस्थाका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती	४०
तालिका नं. ४.४.१	शिक्षाका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती	४४
तालिका नं. ४.५.१	स्वास्थ्य, पोषण तथा खाद्य सुरक्षाका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती	४५
तालिका नं. ४.६.१	युवा तथा खेलकुदका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती	४६
तालिका नं. ४.७.१	अन्वेषण तथा सिर्जनात्मकताका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती	४६
तालिका नं. ४.८.१	खानेपानी तथा सरसफाईका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती	४७
तालिका नं. ४.९.१	लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशिताका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती	४८
तालिका नं. ४.१०.१	लक्षित वर्ग उत्थान-बालबालीका, जेष्ठनागरिक तथा अपाङ्गताका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती	४९
तालिका नं. ४.११.१	भाषा, संस्कृति, कला साहित्यका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती	५०
तालिका नं. ५.४.१	आवास तथा बस्ती विकासका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती	५३
तालिका नं. ५.५.१	सडक तथा यातायातका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती	५३
तालिका नं. ५.६.१	सिंचाईका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती	५४
तालिका नं. ५.७.१	विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जाका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती	५५
तालिका नं. ५.८.१	सञ्चार तथा सूचना प्रणालीका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती	५५
तालिका नं. ५.९.१	ढल निकास, फोहरमैला प्रशोधन पूर्वाधारका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती	५६
तालिका नं. ५.१०.१	सार्वजनिक निर्माणका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती	५७
तालिका नं. ६.४.१	वन विकास तथा व्यवस्थापनका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती	६०
तालिका नं. ६.५.१	जलाधार तथा जैविक विविधता संरक्षणका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती	६०
तालिका नं. ६.६.१	वातावरण संरक्षण तथा प्रदूषण नियन्त्रणका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती	६१
तालिका नं. ६.७.१	जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा न्यूनीकरणका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती	६२
तालिका नं. ६.८.१	पहिरो तथा भूक्षय नियन्त्रणका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती	६३
तालिका नं. ६.९.१	विपद सचेतना, उद्धार तथा पुनःस्थापनाका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती	६३
तालिका नं. ७.४.१	सार्वजनिक तथा सामुदायिक नेतृत्व विकासका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती	६६
तालिका नं. ७.५.१	नीति तथा कानून तर्जुमाका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती	६६
तालिका नं. ७.६.१	योजना तर्जुमा र कार्यान्वयनमा जनसहभागिताका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती	६७
तालिका नं. ७.७.१	नियमनकारी संरचनाहरुको प्रवर्धनका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती	६७

तालिका नं. ७.८.१	सामाजिक मेलमिलाप र शान्ति सुरक्षाका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती	६८
तालिका नं. ७.९.१	पारदर्शिता र आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती	६८
तालिका नं. ८:१	योजना अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती ६	९

परिच्छेद एक परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

पन्ध्रौं योजनाले नेपाललाई वि. स. २१०० सम्ममा समुन्नत राष्ट्रमा रुपान्तरित हुने दीर्घकालीन सोच लिएको छ। यो लक्ष्य प्राप्त गर्न सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनको महत्त्वपूर्ण भूमिका रहन्छ। उपलब्ध स्रोत साधनको विनियोजन कुशलता, कार्यान्वयन दक्षता, वित्तीय अनुशासन, जनसहभागिता, वित्तीय साभेदारी जस्ता पक्षहरूले लक्ष्य हासिल गर्ने सवालमा महत्त्वपूर्ण भूमिका खेल्छन्।

मध्यमकालीन वित्तीय संरचनाले दीर्घकालीन सोच, आवधिक योजना र वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रमको बीचमा सामञ्जस्यता कायम गर्न र परियोजनाका लागि आवश्यक वित्तीय स्रोत व्यवस्था गर्न मार्ग दर्शक औजारको रुपमा काम गर्न सक्छ। यस कारण मध्यमकालीन वित्तीय विश्लेषण निरन्तर विकास प्रकृयाका लागि महत्त्वपूर्ण पाटो मानिन्छ। सामाजिक न्याय सहितको दिगो र फराकिलो आर्थिक वृद्धि हासिल गर्नको लागि स्पष्ट खाका सहितको योजना निर्माण र त्यसको प्रभावकारी कार्यान्वयन हुनु पर्दछ।

नेपालको संविधान २०७२ को घोषणा पछि स्थानीय तहहरू आवधिक योजना बनाउन, स्रोत पहिचान, बाँडफाँड र प्रक्षेपण गर्न तथा स्थानीय तहको आर्थिक, सामाजिक विकासको नेतृत्व गर्न सक्छन्। यसका लागि आवधिक योजना आवश्यक छ किनकि यसले वित्तीय उत्तरदायित्व, आर्थिक अनुशासन कायम गर्दै पारदर्शी स्थानीय शासन सञ्चालनका लागि दिशा निर्देश गर्दछ। तामाकोशी नगरपालिकालाई विकासका पूर्व निर्धारित मापदण्ड उद्देश्य तथा प्राथमिकताका आधारमा योजना कार्यान्वयन गरी लाभान्वीत जनसंख्याको क्षेत्र विस्तार गर्न र सिमान्तकृत, दलित र पिछडिएको समुदायको समावेशी विकास गर्न वित्तीय संरचना सहितको आवधिक योजना आवश्यक भएको हो।

१.२ अवधारणा र उद्देश्य

नेपालको संविधान २०७२ को अनुसूची ८, ९ र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ ले संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको छुट्टाछुट्टै अधिकार र साभ्ना अधिकार निर्धारण गरी स्थानीय तहलाई स्थानीय विकासको मुख्य संवाहकको रुपमा स्थापित गरेको छ। सुशासन र विकासका लागि आवधिक लक्ष्य सहित संघीय तथा प्रादेशिक सरकारले आवधिक योजना कार्यान्वयनमा ल्याएको सन्दर्भमा संघीय र प्रादेशिक लक्ष्य, प्रथमिकता अनुरूप स्थानीय लक्ष्य, प्रथमिकता र पहिचान सहितको स्थानीय आवधिक विकास योजना आवश्यक छ।

१.३ तर्जुमा प्रकृया

संवैधानिक प्रावधान भित्र रहेर संविधानका प्रावधानहरूको अधिनमा रही स्थानीय तहले आवधिक, मध्यमकालीन एवम् वार्षिक नीति, योजना, बजेट तथा कार्यक्रमहरू तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्न सक्छन्। दिगो विकास लक्ष्य, मौलिक हक, संघीय सरकारको पन्ध्रौं पञ्च वर्षीय र प्रादेशिक योजनाले राखेका अल्पकालीन, मध्यकालीन र दीर्घकालीन लक्ष्य प्राप्त गर्न स्थानीय तहको जिम्मेवारी महत्त्वपूर्ण छ। वित्तीय क्षेत्रको प्रभावकारी परिचालनद्वारा पालिकाको दीर्घकालीन, मध्यमकालीन र अल्पकालीन लक्ष्य तथा उद्देश्य प्राप्ती गर्न सम्भव हुन्छ। पालिका संयन्त्र, विषय

विज्ञ, स्थानीय वुद्धिजिबी, वर्तमान अभ्यास र योजनाले लिएका लक्ष्य तथा उद्देश्य प्राप्त गर्न हालको पालिका स्तरको वस्तुस्थितिलाई आधार मानेर यो मध्यकालीन खर्च संरचना तयार गरिएको छ ।

परिच्छेद दुई मध्यकालीन खर्च संरचना

२.१ पृष्ठभूमि

दिगो र फराकिलो आर्थिक वृद्धि हासिल गर्दै सामाजिक न्यायमा आधारित समातामूलक समाज निर्माणका लागि मार्ग प्रशस्त रहेको छ । राज्यको अधिकार र कार्य क्षेत्रलाई संघ, प्रदेश र स्थानीय गरी तीन तहमा विभाजन गरिएको छ । जसले प्रत्येक तहको एकल र साझा अधिकारको बाँडफाँड मार्फत आर्थिक सामाजिक विकासमा स्थानीय जनताको प्रत्यक्ष- अप्रत्यक्ष संलग्नतालाई सुनिश्चितता गरेको छ ।

स्थानीय योजना तर्जुमा र कार्यान्वयनमा नागरिकको संलग्नता बढाउन सक्तियो भने लाभग्राहीको अपनत्व सुनिश्चित गर्न सकिन्छ । पालिकाले निर्माण गरेका सामाजिक आर्थिक विकासका कार्यहरूलाई सफल कार्यान्वयन गर्नको लागि वित्तीय क्षेत्रको उचित व्यवस्थापन गर्नुपर्दछ । वित्तीय क्षेत्रको प्रभावकारी परिचालनद्वारा पालिकाको दीर्घकालीन, मध्यमकालीन र अल्पकालीन लक्ष्य तथा उद्देश्य प्राप्ती गर्न सम्भव हुन्छ । तामाकोशी नगरपालिकाले लिएका दीर्घकालीन, मध्यमकालीन र अल्पकालीन लक्ष्य तथा उद्देश्य प्राप्त गर्न आवश्यक पर्ने वित्तीय औजारको रूपमा यो मध्यकालीन खर्च संरचना तयार गरिएको छ ।

२.२ सोच, लक्ष्य, उद्देश्य

२.२.१ सोच

समृद्ध नेपाल: सुखी नेपालीको राष्ट्रिय सोच र बागमती प्रदेशको प्रथम पञ्चवर्षिय आवधिक योजनाको सुसंस्कृत र सुखी जनता: समाजवाद उन्मुख समृद्ध प्रदेशको दुरगामी सोचलाई आत्मसात गर्दै तामाकोशी गाउँपालिकाको समग्र विकासका लागि मार्ग प्रशस्त गर्ने एवम् तामाकोशी वासीको सर्वोपरी हितको प्रबर्द्धन गर्न उद्देश्यका साथ **समन्यायीक र विकसित समाज: समातामूलक र समृद्ध पालिकाको दीर्घकालीन सोच** रहेको छ ।

२.२.२ लक्ष्य

दिगो विकासको अवधारणालाई आत्मसात गर्दै जल, जमिन र खनिज जस्ता प्राकृतिक स्रोतको समूचित उपयोग गर्दै समतामा आधारित सामन्यायिक समाज निर्माणका लागि स्थानीय पूँजी र प्रविधीको उच्चतम प्रयोगद्वारा पालिकावासीहरूको आर्थिक सामाजिक विकास मार्फत समृद्ध पालिका निर्माण गर्ने ।

२.२.३ उद्देश्य

(क) आर्थिक क्षेत्र

ज्ञानमा आधारित ग्रामिण अर्थतन्त्रको विकासको लागी प्राकृतिक स्रोतको दिगो व्यवस्थापन मार्फत कृषि तथा पशु उत्पादन वृद्धि गर्दै स्थानीय रोजगारीका अवसरहरू वृद्धी गर्ने साथै सामाजिक न्याय प्रबर्द्धन हुने गरी उद्यमशिलताको विकास गर्ने ।

(ख) सामाजिक क्षेत्र

स्वास्थ्य र शिक्षालाई सर्वसुलभ र निशुल्क बनाउँदै सम्पूर्ण वर्ग समुदायको समन्यायीक विकासका लागि लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरणका आधारमा स्थानीय भाषा, धर्म, कला तथा साहित्यको प्रवर्द्धन गर्दै समृद्ध समाज निर्माण गर्ने ।

(ग) पूर्वाधार विकास

सडक, संचार, उर्जा, सिंचाई, सूचना प्रविधीजस्ता पूर्वाधारका आधारभूत आवश्यकतालाई आधुनिक र प्रविधी मैत्री बनाउँदै विपदजन्य जोखिमलाई न्यूनीकरण हुने गरी दिगो विकासलाई आत्मसात गर्दै पूर्वाधारको विकास गर्ने ।

(घ) सुशासन तथा संस्थागत विकास

सार्वजनिक प्रशासन तथा सेवा प्रवाहलाई प्रविधी मार्फत नागरिकमैत्री बनाई स्थानीय सरकारलाई नतिजामुखी र प्रभावकारी बनाउन तथा जवाफदेही नेतृत्व विकासका लागि निजी क्षेत्र, गैरसरकारी क्षेत्र र नागरिक समाजसँग सहकार्य र समन्वय मार्फत पारदर्शिता र सुशासन अभिवृद्धि गर्ने ।

२.३ रणनीतिहरू

विदुर नगरपालिकाको पहिलो आधिक योजनाले अपेक्षित लक्ष्य प्राप्त गर्न निम्न रणनीतिहरू लिइएको छ ।

१. कृषिको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्न पर्यावरण अनुकूलन कृषि खेति प्रणालीको शुरुवात गरिनेछ । नेपाल सरकारको “एक गाँउ एक उत्पादन” को रणनीतिलाई मूर्तता दिने गरी कृषि कार्यक्रमहरूलाई एकिकृत रूपमा सञ्चालन गर्ने प्रबन्ध मिलाउने ।
२. स्थानीय नेतृत्वको क्षमता विकासमार्फत उपलब्ध वन, भूमि, जलस्रोत, खनिज लगायतका साधन स्रोतहरूको दिगो तथा परिणाममुखी परिचालनका लागि पूर्वाधार तथा सक्षम मानव पुँजी निर्माण गर्ने ।
३. सडक, विद्युत, सिंचाई, सञ्चार लगायतका रणनीतिक र बहु-उपयोगी पूर्वाधार विकास गर्दै कृषि, वन, पर्यटन, खानि लगायतमा आधारित द्रुत तथा दिगो आर्थिक लाभ दिने खालका कार्यक्रमहरूलाई प्राथमिकता दिने ।
४. गुणस्तरीय शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी, स्थानीय रोजगारी, आयआर्जन लगायतका सेवा तथा सुविधाहरू सबै नगरपालिका वासिको समान पहुँच हुने गरी विस्तार गर्ने ।
५. प्राकृतिक प्रकोप न्यूनीकरण, सुरक्षित र एकिकृत बस्ती विकास, प्रभावकारी विपद व्यवस्थापन, जलवायु अनुकूलन वातावरण बचाउ तथा भू-क्षय नियन्त्रण गर्न निजी सार्वजनिक र सहकारी साभेदारी कार्यक्रमलाई जोड दिने ।
६. खाद्यान्न, तरकारी, फलफूल, उच्चमूल्य बहुवर्षे बाली विकासका लागि पूर्वाधार सहितका पकेट क्षेत्र विकास गर्ने ।
७. सरकारी तथा गैरसरकारी क्षेत्रबाट दिइने सेवा पारदर्शी, जवाफदेही र नतिजामुखि बनाउँदै स्रोत साधन सम्पन्न प्रशासन संयन्त्र निर्माण गर्ने ।

८. लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीता, लक्षित वर्ग उत्थान सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
९. कला संस्कृति संरक्षण सम्बन्धी कार्यक्रममा जोड दिने ।
१०. सरसफाई, फोहोरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धि कार्यक्रमहरु सञ्चालनबाट समुदायलाई फोहोरमैला व्यवस्थापनबारे सचेत गराउने ।

२.४ मध्यमकालीन नतिजा खाका

नगरपालिकाले निर्माण गरेका विकासका कार्यहरुलाई स्वच्छ तवरले सम्पन्न गर्नका निमित्त वित्तीय क्षेत्रको उचित व्यवस्थापन गर्नुपर्ने देखिन्छ । वित्तीय क्षेत्रको उचित व्यवस्थापनद्वारा नै नगरपालिकाको उद्देश्य, नीति तथा कार्यक्रम समयमै सम्भव छ । नगरपालिकालाई समृद्ध बनाई नगरपालिका भित्र बसोबास गर्ने वासीको जिवनस्तरमा आमूल परिवर्तन आवश्यक हुन्छ ।

स्थानीय तहबाट सञ्चालन हुने विकासका क्रयाकलापले नागरिकहरुको जिवनस्तरमा पार्ने निरन्तर प्रभावका आधारमा विकास प्रकृया कति प्रभावकारी रह्यो भन्ने बारेको आधार तयार गर्छ । योजनाको आवधिक मूल्याकन हुदा विगतको उपलब्धीलाई आधार मानेर योजना लागु गर्नु योजनाको परिमाणात्मक उपलब्धी मापन गर्न प्रभावकारी हुने भएकाले विदुर नगरपालिकाको मध्यकालीन आर्थिक उपलब्धीका सुचकहरु पहिचान गरिएका छन् ।

तालिका नं. २.४.१ मध्यकालीन नतिजा खाका - आर्थिक क्षेत्र

आर्थिक क्षेत्र									
नतिजा स्तर	सुचक	इकाइ	आ. व.को पार विन्दु २०७७/७८	अ. प. उ. २०७८/७९	अ. प. उ. २०७९/८०	अ. प. उ. २०८०/८१	पुष्टी गर्ने स्रोत		
							वि.शा.	वा.प.	के.त.वि.
प्रभाव	कृषिको कुल गार्हस्थ उत्पादन	रुपैया करोडमा	१०८६७	११९,५३	१३१,४९	१४४,६४			
	वनले ढाकेको क्षेत्रफल	प्रतिशत	५२,८७	५४	५४,५	५५			
	जैविक विविधता	संख्या प्रतिवर्ग कि. मि.	७७२,४१	७७५	७७७	७७९			
असर	नश्ल सुधार	प्रतिशत	२३,३७	२५,७१	२८,२८	३१,१०			
	सिंचाई नपुगेको तर सिंचाई पुर्याउन सकिने जमीन	प्रतिशत	३६,६७	३७	३९	४०			
	आँसिक सिंचाई हुने जमीन	प्रतिशत	१९,६१	१८,६३	१७,७	१६,८१			
	सिंचाई पुर्याउन कठिन जमीन	प्रतिशत	२८,६७	२७,८१	२६,९७	२६,१६			
	वर्षभरि सिंचाई पुगेको जमीन	प्रतिशत	१५,१०५	१६	१९	२३			
	प्रति व्यक्ति खाद्य उपलब्धता	कि. ग्रा. प्रतिवर्ष	५०२,६५	५७८,१०५	६६४,७६	७६४,४७			
	पुङ्कोपन भएका बालबालिका	प्रतिशत	१,१५	०	०	०			
	वेमौसमी तरकारी बालीहरु आयात	कि. ग्रा. प्रतिवर्ष	५४३६०,३३	५४२५०	५४२००	५४१५०			
	भटमास, तोरी, सरस्युँ, तील, आलस लगायतको तेलहन बाली आयात	कि. ग्रा. प्रतिवर्ष	२०३१५,६७	२०३००	२०२५०	२००००			
	मास, मसुरो, रहर, सीमी, गहत लगायतको दलहन बाली आयात	कि. ग्रा. प्रतिवर्ष	१६९८५,४३	१६५००	१६४००	१६३००			
	स्याउ, नास्पति, सुन्तला, ज्यामिर, जुनार, अम्बा लगायतको फलफुल आयात	कि. ग्रा. प्रतिवर्ष	३५७३,४०	३५५०	३५४५	३५२५			
	कागती, ज्यामिर, भोगटे, विमिरो लगायतको अमिलो जातको फल आयात	कि. ग्रा. प्रतिवर्ष	३३४०,६०	३३२०	३३००	३२९०			
	धान, मकै, गहुँ, कोदो, फापर, आलु लगायतको खाद्यान्न बाली निर्यात	कि. ग्रा. प्रतिवर्ष	८२०३८८,१०७	८२०५००	८२०७००	८२१०००			
	मौसमी तरकारी बालीहरु निर्यात	कि. ग्रा. प्रतिवर्ष	८४०२,३३	८५००	८६००	८६५०			
वेमौसमी तरकारी बालीहरु निर्यात	कि. ग्रा. प्रतिवर्ष	२१६८,१००	२२००	२२५०	२३००				
भटमास, तोरी, सरस्युँ, तील, आलस लगायतको तेलहन बाली निर्यात	कि. ग्रा. प्रतिवर्ष	९३६,१००	९५०	९६५	९६५				

आर्थिक क्षेत्र

नतिजा स्तर	सुचक	इकाइ	आ. व.को पार विन्दु २०७७/७८	अ. प. उ. २०७८/७९	अ. प. उ. २०७९/८०	अ. प. उ. २०८०/८१	पुष्टी गर्ने स्रोत		
							वि.शा.	वा.प.	के.त.वि.
	मास, मसुरो, रहर, सीमी, गहत लगायतको दलहन बाली निर्यात	कि. ग्रा. प्रतिवर्ष	७६६।६७	७७५	७८०	७९०			
	स्याउ, नास्पाति, सुन्तला, ज्यामिर, जुनार, अम्बा लगायतको फलफुल निर्यात	कि. ग्रा. प्रतिवर्ष	४०००।००	४०१५	४०२५	४०३५			
	कागती, ज्यामिर, भोगटे, विमिरो लगायतको अमिलो जातको फल निर्यात	कि. ग्रा. प्रतिवर्ष	७३३।३३	७४३	७९०	७९०			
	हासैं/कुखुराको मासु उत्पादन	कि. ग्रा. प्रतिवर्ष	१९६९७१६।६७	२००००००	२१०००००	२१५००००			
	हासैं/कुखुराको अण्डा उत्पादन	गोटा	१२९६७४१।६७	१३०००००	१३५००००	१३७५०००			
	भेडा, च्याङ्गरा, खसी, राङ्गा आदिको मासु उत्पादन	कि. ग्रा. प्रतिवर्ष	३२६२४४।१७	३३००००	३४००००	३५००००			
	गाई, भैंसी, चौरी, बाखा आदिको दुध उत्पादन	लिटर	१६९०७३३।३३	१६९५०००	१७०००००	१७१००००			
	माछा उत्पादन	कि. ग्रा. प्रतिवर्ष	७३००।००	७५००	७६००	७८००			
	समूदायबाट व्यवस्थापन भएको वनको क्षेत्रफल	हेक्टर	६९६३।८४	६९७०	६९७२	६९७५			
	उच्च मूल्यका जडिबुटी र गैरकाष्ठ वन पैदावारको उत्पादन	मे. टन	०।००	५	६	७			
	निक्षेप संकलन	रु करोडमा	३२।३७	३३	३३।५	३४			
	ऋण परिचालन	रु करोडमा	५०।७८	५१।५	५२।५	५३			
	बैंकको सङ्ख्या		१५।००	१६	१७	१८			
प्रतिफल	कृषि भूमिको उत्पादकत्व	मे. ट. प्रति रोपनी	०।२१	०।२२	०।२३	०।२४			
	प्राङ्गारिक बालीको अनुपात	प्रतिशत	११।४४	१३	१४	१६			
	वार्षिक एक पटक रासायनिक मल प्रयोग	प्रतिशत	३०।११	३२	६०	५०			
	वार्षिक दुइ पटक रासायनिक मल प्रयोग	प्रतिशत	३४।५३	३३।८	२०	३०			
वार्षिक तीन पटक रासायनिक मल प्रयोग	प्रतिशत	३५।३६	३४।२	२०	२०				

आर्थिक क्षेत्र

नतिजा स्तर	सुचक	इकाइ	आ. व.को पार विन्दु २०७७/७८	अ. प. उ. २०७८/७९	अ. प. उ. २०७९/८०	अ. प. उ. २०८०/८१	पुष्टी गर्ने स्रोत		
							वि.शा.	वा.प.	के.त.वि.
	कृषि तथा पशुसेवा प्रसारको पहुँचमा वृद्धि	प्रतिशत	१५।०५	१६।५६	१८।२१	२०।०३			
	बाली तथा पशुपंछी विमा	प्रतिशत	२८।१७	३०	३३	३५			
	युवा लक्षित व्यवसायिक कृषि कार्यक्रमबाट लाभान्वित युवा	जना	१०२०।००	१०८५	१२१५	१३४५			
	प्राङ्गारिक खेतिको पकेट क्षेत्र	संख्या	१५।००	३०	६०	८०			
	सरकारी तथा निजीस्तरका नमूना कृषि तथा पशु फर्म	संख्या	१०१।००	१०५	११०	११५			
	मुख्य खाद्यान्न बाली मकै	वा.उ. (मे.ट)	६८६२।२२	६८९०	७०००	७५००			
	मुख्य खाद्यान्न बाली धान	वा.उ. (मे.ट)	१२१५६।६७	१२१७०	१२२००	१२५००			
	मुख्य खाद्यान्न बाली कोदो	वा.उ. (मे.ट)	१४३०।०८	१४५०	१५००	१५५०			
	मुख्य खाद्यान्न बाली आलु	वा.उ. (मे.ट)	३०८७।७६	४०००	४०१२	४३००			
	मुख्य खाद्यान्न बाली गहुँ	वा.उ. (मे.ट)	६९६।८९	७१२	७२५	७५०			
	मुख्य मौसमी तरकारी बाली गोलभेडा	वा.उ. (मे.ट)	३१६।१३	३५०	४००	४५०			
	मुख्य मौसमी तरकारी बाली काउली	वा.उ. (मे.ट)	१८३।०३	१८५	१८९	१९५			
	मुख्य मौसमी तरकारी बाली बन्दा	वा.उ. (मे.ट)	३१६।२१	३२५	३३५	३५०			
	मुख्य मौसमी तरकारी बाली घिउ सिमी	वा.उ. (मे.ट)	१३।६९	१८	२०	२५			
	मुख्य मौसमी तरकारी बाली प्याज र लसुन	वा.उ. (मे.ट)	२४।५८	२८	३०	३५			
	मुख्य मौसमी तरकारी बाली रायो साग	वा.उ. (मे.ट)	८४।७०	८८	८९	९०			
	मुख्य मौसमी तरकारी बाली बोडी	वा.उ. (मे.ट)	८।५०	८।७	८।९	९			
	मुख्य मौसमी तरकारी बाली रामतोरीया	वा.उ. (मे.ट)	१३०।००	१३२	१३३	१३३			
	मुख्य मौसमी तरकारी बाली मटरकोसा	वा.उ. (मे.ट)	१।००	१।५	१।८	२।४			
	मुख्य मौसमी तरकारी बाली मुला	वा.उ. (मे.ट)	४।६७	४।७	४।७	४।८			
	मुख्य तेलहन बाली तोरी	वा.उ. (मे.ट)	२२१८।४४	२२३०	२२३५	२२४०			
	मुख्य तेलहन बाली आलस	वा.उ. (मे.ट)	२।००	३	३।५	३।५			
	मुख्य तेलहन बाली तिल	वा.उ. (मे.ट)	३।६३	३।८	३।८	४			

आर्थिक क्षेत्र

नतिजा स्तर	सुचक	इकाइ	आ. व.को पार विन्दु २०७७/७८	अ. प. उ. २०७८/७९	अ. प. उ. २०७९/८०	अ. प. उ. २०८०/८१	पुष्टी गर्ने स्रोत		
							वि.शा.	वा.प.	के.त.वि.
	मुख्य तेलहन वाली रायो	वा.उ. (मे.ट)	१२६।३३	१२९	१३०	१३५			
	मुख्य तेलहन वाली सर्यु	वा.उ. (मे.ट)	१।००	१	१।५	२			
	मुख्य तेलहन वाली भटमास	वा.उ. (मे.ट)	७।४७	८	८।५	९			
	मुख्य दलहन वाली मास	वा.उ. (मे.ट)	१९१।८४	१९५	१९७	१९९			
	मुख्य दलहन वाली भटमास	वा.उ. (मे.ट)	२।९३	३	३।५	३।७			
	मुख्य दलहन वाली मस्याड	वा.उ. (मे.ट)	२३६।७६	२३९	२४३	२४८			
	मुख्य दलहन वाली बोडी	वा.उ. (मे.ट)	१३७।४२	१४०	१४२	१४८			
	मुख्य दलहन वाली सिमी	वा.उ. (मे.ट)	११६।८३	११७	११९	२००			
	मुख्य दलहन वाली केराउ	वा.उ. (मे.ट)	१६२।००	१६८	१७०	१७५			
	मुख्य दलहन वाली वदाम	वा.उ. (मे.ट)	०।९३	०।९५	१	१।१२			
	मुख्य फलफूलहरु केरा	वा.उ. (मे.ट)	५०६।००	५०९	५१२	५१८			
	मुख्य फलफूलहरु आँप	वा.उ. (मे.ट)	५९।७६	५९।७६	५९।७६	६०			
	मुख्य फलफूलहरु लिच्ची	वा.उ. (मे.ट)	२२।३६	२३	२३	२३			
	मुख्य फलफूलहरु मेवा	वा.उ. (मे.ट)	०।३३	०।३५	०।३८	०।३९			
	मुख्य फलफूलहरु नास्पाती	वा.उ. (मे.ट)	१०।९२	११	११।३५	११।४			
	मुख्य फलफूलहरु भुइकटहर	वा.उ. (मे.ट)	०।९०	०।९	०।९	१			
	मुख्य फलफूलहरु अम्बा	वा.उ. (मे.ट)	१।००	१।५	१।५	१।५			
	मुख्य अमिलो जातको फल कागती	वा.उ. (मे.ट)	१४५।७३	१५०।७३	१५५।७३	१५६।७३			
	मुख्य अमिलो जातको फल निबुवा	वा.उ. (मे.ट)	१३७।०४	१३७।०४	१३९।०४	१३९।०४			
	मुख्य अमिलो जातको फल भोगटे	वा.उ. (मे.ट)	१८४।५१	१८५	१८७	१८८			
	मुख्य अमिलो जातको फल ज्यामिर	वा.उ. (मे.ट)	५५।००	५६	५७	५७			
	मुख्य अमिलो जातको फल सुन्तला	वा.उ. (मे.ट)	५।००	५।५	५।८	५।९			
	मुख्य अमिलो जातको फल विमिरो	वा.उ. (मे.ट)	०।६७	०।६९	०।७	०।७			
	वर्षभरी खानपुग्ने खाद्यान्न उत्पादन गर्ने परिवार	प्रतिशत	३६।९२	३८।९	३९।५	४०			
	६ महिना खानपुग्ने खाद्यान्न उत्पादन गर्ने परिवार	प्रतिशत	३४।५९	३३	३२	३१			

आर्थिक क्षेत्र

नतिजा स्तर	सुचक	इकाइ	आ. व.को पार विन्दु २०७७/७८	अ. प. उ. २०७८/७९	अ. प. उ. २०७९/८०	अ. प. उ. २०८०/८१	पुष्टी गर्ने स्रोत		
							वि.शा.	वा.प.	के.त.वि.
	३ महिना खानपुग्ने खाद्यान्न उत्पादन गर्ने परिवार	प्रतिशत	२८।४९	२७	२६।५	२६			
	धान, मकै, गहुँ, कोदो, फापर, आलु लगायतको खाद्यान्न बाली आयात	कि. ग्रा. प्रतिवर्ष	५२६०७५।८७	५२४०७५	५२००६०	५१८००६			
	मौसमी तरकारी बालीहरु ऋयात	कि. ग्रा. प्रतिवर्ष	३२५९८४।८३	३२३९८४	३२२५००	३२१५००			
	मह उत्पादन	कि. ग्रा. प्रतिवर्ष	३३२०।००	३३५०	३३८०	३३९०			
	व्यवसायिक रुपमा कृषिजन्य वस्तु, पशुपन्छी, माछा, मह आदिको उत्पादनमा संलग्न कम्पनी/फर्म/फार्महरुको	संख्या	२१५।००	२२०	२३०	२४०			
	सामुदायिक भण्डारण केन्द्रको स्थापना	संख्या	२।००	४	५	६			
	सहकारीका सदस्य बनेको परिवार	प्रतिशत	४६।३३	४८	४८।५	४९			
	सहकारीमा आवद्ध कर्मचारी	संख्या	५४८।००	५५०	५६०	६००			
	औद्योगिक लगानी वार्षिक वृद्धि	प्रतिशत	१।१५	१।२	१।८	२			
	उद्योग (लघू र मध्यम) संख्या	संख्या	१३।००	१५	१८	१९			
	औद्योगिक क्षेत्र तथा करिडोर विकास	संख्या	२।००	४	५	६			
	लप्सी क्यान्डी उद्योगहरु	नाम		२	३	४			
	अचार उद्योगहरु	नाम		४	५	६			
	टपरी उद्योग	नाम		१	२	३			
	नेपाली कागज उद्योगहरु	नाम		१	१	२			
	जैविक विषादी उद्योगहरु	नाम		५	६	७			
	अनमी	संख्या	७८।००	७९	८०	८२			
	कम्प्युटर	संख्या	१०९७।००	२०००	२०१२	२०२५			
	कार्पेन्ट्री	संख्या	९२।००	९५	९८	१००			
	कृषि	संख्या	१७६।००	१७८	१८५	१९०			
	ग्रामीण पशुस्वास्थ्य कार्यकर्ता	संख्या	४५।००	५०	५५	६०			
	जेटीए	संख्या	४६।००	४८	५५	५९			
	पशुपालन	संख्या	३४५।००	३५०	३७५	३८०			

आर्थिक क्षेत्र

नतिजा स्तर	सुचक	इकाइ	आ. व.को पार विन्दु २०७७/७८	अ. प. उ. २०७८/७९	अ. प. उ. २०७९/८०	अ. प. उ. २०८०/८१	पुष्टी गर्ने स्रोत		
							वि.शा.	वा.प.	के.त.वि.
	मेकानिक्स	संख्या	३०२१००	३०५	३१०	३१२			
	म्यासन डकर्मी	संख्या	४१३१००	४१५	४२०	४२५			
	वन	संख्या	६७१००	६८	६९	७०			
	विद्युत	संख्या	८६१००	८९	८८	८९			
	सब ओभरसियर	संख्या	६०१००	६५	६८	६९			
	सिलाई बुनाई	संख्या	१२७२१००	१२८०	१३००	१३५०			
	अन्य	संख्या	४८१००	५०	५२	५३			
	तामा खानी क्षेत्रको पहिचान	संख्या	११००	१	१	१			
	वालुवा खानी क्षेत्रको पहिचान	संख्या	६१००	६	६	६			
		संख्या	०१००	२	३	४			
	सहकारी सूपथ मूल्यका पसल स्थापना	संख्या	५१००	५	५	५			
	परम्परागत हाटबजारको आधुनिकिकरण	संख्या	११००	१	१	१			
	पर्यटन सूचना (सामुदायिक समेत) केन्द्र	संख्या	२१००	२	२	२			
	ट्रेकिङ ट्रेल	संख्या	११००	२	२	२			
	होमस्टे (सामुदायिक र निजी)	संख्या	२१००	४	४	५			
	कोसेली घर	संख्या	०१००	२	२	२			
	स्थानीय उत्पादनको ब्राण्डिङ	संख्या	९१००	१४	१४	१४			
	होटल पर्यटन तथा अतिथि सत्कार तालिम	पटक/संख्या	१४१००	१६	१६	१६			
	दिगो वन व्यवस्थापन र उपयोगमा समुदायको पहुँच	घरधुरी	६५४३१००	६५५५	६५६०	६५७०			
	काठमा आधारित लघु उद्यम तथा उद्योगहरूको प्रबर्द्धन	गोटा	६११००	६५	६८	६९			
	लोपोन्मुख, संकटापन र जोखिममा परेका वन्यजन्तु र वनस्पति प्रजातिहरूको संरक्षण, योजना, कार्यान्वयनमा सहयोग	प्रजाति	८१००	१०	१२	१४			
	उच्च मूल्यका गैर काष्ठ र जडिबुटीको	मे. टन	०१००	५	१०	१५			

आर्थिक क्षेत्र

नतिजा स्तर	सुचक	इकाइ	आ. व.को पार विन्दु २०७७/७८	अ. प. उ. २०७८/७९	अ. प. उ. २०७९/८०	अ. प. उ. २०८०/८१	पुष्टी गर्ने स्रोत		
							वि.शा.	वा.प.	के.त.वि.
	उत्पादन								
	जडिबुटी प्रशोधन र भण्डारण उद्योग	संख्या	११००	३	४	४			
	प्रशोधित जडिबुटीको निर्यात परिमाण	के. जी.	०१००	२००	३००	३५०			
	सहकारी सङ्ख्या		३७१००	४५	५०	५५			
	सहकारी सङ्ख्या		२२१००	२८	३०	३५			
	सहकारी सङ्ख्या		१३१००	१५	१८	२०			
	कृषक समुह		४४१००	५०	५५	५८			
	बचत समुह सङ्ख्या		१५८१००	१६०	१६५	१७०			
	महिला समुह सङ्ख्या		८११००	८५	८९	९५			
	सहकारीमा आवद्ध कर्मचारी	संख्या	३६११००	३६२	३६३	३६४			
	औद्योगिक लगानी वार्षिक वृद्धि	प्रतिशत	११५१	१६	१७	१८			
	उद्योग (साना र मझौला) संख्या	संख्या	१२११००	१२३	१२५	१२७			
	दर्ता भएका व्यवसाय	संख्या	१२२६१००	१२३०	१२३३	१२३५			
	दर्ता नभएका व्यवसाय	संख्या	१९७१००	१९०	१८५	१८०			
	औद्योगिक क्षेत्र तथा करिडोर स्थापना	संख्या	०१००	१	२	३			
	स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योगहरु	प्रतिशत	२१००	४	६	८			
	उद्यमशिल , सिपमुक्त जनशक्ति उत्पादन	संख्या	११००	२	३	४			
	खानी क्षेत्रको पहिचान	संख्या	११००	२	२	३			
	खानी उत्खनन्	संख्या	०१००	१	२	३			
	सहकारी सूपथ मूल्यका पसल स्थापना	संख्या	६१००	६	६	६			
	परंपरागत हाटबजारको आधुनिकिकरण	संख्या		४	४	५			
	पर्यटन सूचना (सामुदायिक समेत) केन्द्र	संख्या		४	४	४			
	ट्रेकिङ ट्रेल	संख्या		२	२	२			
	हिल स्टेसन	संख्या		१	२	३			
	होमस्टे (सामुदायिक र नीजि)	संख्या		४	४	५			

आर्थिक क्षेत्र

नतिजा स्तर	सुचक	इकाइ	आ. व.को पार विन्दु २०७७/७८	अ. प. उ. २०७८/७९	अ. प. उ. २०७९/८०	अ. प. उ. २०८०/८१	पुष्टी गर्ने स्रोत		
							वि.शा.	वा.प.	के.त.वि.
	कोसेली घर	संख्या		२	२	२			
	स्थानीय उत्पादनको ब्राण्डिङ	संख्या		१४	१४	१४			
	होटल पर्यटन तथा अतिथि सत्कार तालिम	प्रकार		१५	१६	१६			

तालिका नं. २.४.२ मध्यकालीन नतिजा खाका - सामाजिक क्षेत्र

सामाजिक क्षेत्र									
नतिजा स्तर	सुचक	इकाइ	आ. व.को पार विन्दु २०७७/७८	अ. प. उ. २०७८/७९	अ. प. उ. २०७९/८०	अ. प. उ. २०८०/८१	पुष्टी गर्ने स्रोत		
							वि.शा.	वा.प.	के.त.वि.
प्रभाव	कुल साक्षरता दर	प्रतिशत	८५।२१	८७	८९	९१			
	अपेक्षित आयु (जन्महुदाको)	प्रति हजार	६३।२३	६५	६७	६९			
	नसर्ने रोगबाट मृत्यु भएका (गत वर्ष)	संख्या	९९।००	८०	७५	७०			
	खुला कुवाको पानी प्रयोग गर्ने	प्रतिशत	८।९०	६	५	४			
	मूलको पानी प्रयोग गर्ने	प्रतिशत	१२।३३	१०	१०	९			
	नदिको पानी प्रयोग गर्ने	प्रतिशत	५।५६	४	३	२			
	सुरक्षित खानेपानी पुगेको जनसंख्या	प्रतिशत	२७।९५	४०	५०	६०			
	बाल श्रमिकको संख्या	संख्या	२६३।००	२००	१५०	१००			
असर	आधारभूत तहको खुद भर्नादर	प्रतिशत	८४।३१	८६	८८	९०			
	माध्यमिक तहको खुद भर्नादर पहुँच	प्रतिशत	७०।३६	७२	७४	७६			
	५-१८ वर्षका विद्यालय नगएका बालक	प्रतिशत	४।३८	३	२।५	२।३			
	५-१८ वर्षका विद्यालय नगएका बालिका	प्रतिशत	४।९७	३	२।५	२।३			
	पाँच वर्ष मुनिको बाल मृत्यु दर	प्रतिहजार जिवित जन्ममा	१६।३८	१४	१३	१२			
	कम तौल भएका बाल बालिका	प्रतिशत	८।५१	८	७।५	७			
	पाइपको पानी प्रयोग गर्ने	प्रतिशत	७३।२१	८०	८२	८५			
	फ्लस शौचालय	प्रतिशत	८।३७	८	७	६			
	फ्लस-सेफ्ट ट्याङ्कमा जोडिएको शौचालय	प्रतिशत	४५।८९	६०	७०	७५			
	साधारण शौचालय	प्रतिशत	४५।७४	३२	२३	१९			
	महिला श्रम सहभागिता दर	प्रतिशत	३८।५४	३९	४१	४२			
	ज्यालाको अन्तर घटाउने (महिला, पुरुष)	प्रतिशत	२६।२१	२८।५	२९।१	३०।८			

सामाजिक क्षेत्र

नतिजा स्तर	सुचक	इकाइ	आ. व.को पार विन्दु २०७७/७८	अ. प. उ. २०७८/७९	अ. प. उ. २०७९/८०	अ. प. उ. २०८०/८१	पुष्टी गर्ने स्रोत		
							वि.शा.	वा.प.	के.त.वि.
	अपांगता भएका व्यक्तिहरुको सामाजिक तथा आर्थिक कृयाकलापमा सकृय सहभागिता दर	प्रतिशत	१४।०५	२०	३०	४०			
	उच्चम तथा ब्यवसायमा संलग्न अपांगता भएका व्यक्तिहरु	संख्या	२१।००	३०	५०	६५			
	अपांगमैत्रि भौतिक संरचना (बिद्यालय, स्वास्थ्य संस्था) निर्माण	संख्या	१६।००	१७	१८	१९			
	गत एक वर्षभित्र घटेका दलित समुदायका व्यक्तिहरुको हिंसा, हत्या र आत्महत्या	संख्या	२६।००	२०	१५	१०			
	विदेशमा रहेको युवा	संख्या	२७६६।००	२५००	२४००	२३००			
	दुर्व्यसनी वा कुनै प्रकारको कुलतमा फसेका युवाहरु	संख्या	४६०।००	३५०	२५०	१५०			
	युवाहरुको हत्या र आत्महत्या	संख्या	२८।००	२०	१५	१०			
	आधुनिक कृषि तथा पशुपालन ब्यवसायमा संलग्न युवाहरु	संख्या	१९७१।००	२९००	३९००	४९००			
	प्रजनन् उमेर (१५-४९) का महिला	संख्या	१२७१८।००	१२८१८	१२९१९	१३०१०			
	रोजगारीमा रहेका महिला	संख्या	२२९५।००	२४००	२५००	२६००			
	विदेशबाट फर्किएका महिलाहरु	संख्या	१५१।००	१४०	१३०	१२०			
	बाल हिंसाका घटना	संख्या	२८।००	२५	२०	१०			
	हत्याका घटना	संख्या	६।००	४	३	२			
	आत्महत्याका घटना	संख्या	२४।००	२०	१५	१०			
	चेपाड भाषा	प्रतिशत	१।५७	०।००	०।००	०।००			
	नेपाली भाषा	प्रतिशत	५५।२१	५५।२१	५५।२१	५५।२१			
	नेवार भाषा	प्रतिशत	१५।९८	१५।९८	१५।९८	१५।९८			
	कुमाल भाषा	प्रतिशत	२।७८	२।७८	२।७८	२।७८			
	मुस्लिम भाषा	प्रतिशत	१।५७	१।५७	१।५७	१।५७			
	भाषा, साहित्य, कला र संस्कृतिको संरक्षण र प्रवर्धनमा क्रियाशिल संघ	संख्या	१२।००	१३	१४	१५			

सामाजिक क्षेत्र

नतिजा स्तर	सुचक	इकाइ	आ. व.को पार विन्दु २०७७/७८	अ. प. उ. २०७८/७९	अ. प. उ. २०७९/८०	अ. प. उ. २०८०/८१	पुष्टी गर्ने स्रोत		
							वि.शा.	वा.प.	के.त.वि.
	संस्थाहरु								
	वडाको पहिचान र आर्थिक सामाजिक विकासमा योगदान पुर्याउन सक्ने प्रमुख भाषा, साहित्य, कला र संस्कृतिहरु भाषा, साहित्य, कला र संस्कृतिसंग सम्बन्धित प्रतियोगिता, मेला, पर्व र महोत्सवहरु	संख्या	८१००	८	८	८			
संख्या		११००	१	१	१				
संख्या		२५१००	२६	२७	२७				
प्रतिफल	सामूदायिक सिकाई केन्द्र स्थापना तथा सञ्चालन	संख्या	६१००	८	९	१०			
	बालबालिकामैत्री शौचालय भएको विद्यालय	प्रतिशत	५२।३१	८०	८५	९०			
	खानेपानीको सुविधा भएको विद्यालय	प्रतिशत	५३।७७	९०	९५	१००			
	बालमैत्री पूर्वाधार भएका सार्वजनिक विद्यालयको संख्या	प्रतिशत	४२।१८	८०	९०	१००			
	स्यानिटरी प्याडसहितको सुविधा भएको विद्यालय	संख्या	३७१।००	३७२	३७३	३७४			
	शिक्षक संख्या	संख्या	५६७।००	५६९	५७१	५७३			
	विद्यालयमा भएको शिक्षिका	संख्या	३९२।००	३९३	३९४	३९५			
	विद्यालय सवलीकरण कार्यक्रम	संख्या	८९।००	९०	९१	९२			
	विद्यालयमा कम्प्युटर ल्याब भएको	विद्यालय संख्या	२५।००	३०	३५	४५			
	विद्यालयमा विज्ञान ल्याब भएको संख्या	संख्या	२१।००	२२	२३	२४			
	शिक्षक शिक्षिकाको क्षमता विकास तालिम	संख्या	१२९।००	१३५	१४०	१४५			
	माध्यमिक विद्यालयमा आधारित पुस्तकालय	संख्या	१५।००	२०	२१	२२			
	अपांगता भएका विद्यालय उमेरका बालबालिकाको शिक्षामा पहुँच	प्रतिशत	२६।९५	२७	२८	२९			
	पिछिडिएको समूदाय र आर्थिक रूपमा विपन्नलाई उच्च शिक्षामा पहुँचका लागि सहयोग	संख्या	७६।००	७७	७८	७९			

सामाजिक क्षेत्र

नतिजा स्तर	सुचक	इकाइ	आ. व.को पार विन्दु २०७७/७८	अ. प. उ. २०७८/७९	अ. प. उ. २०७९/८०	अ. प. उ. २०८०/८१	पुष्टी गर्ने स्रोत		
							वि.शा.	वा.प.	के.त.वि.
	प्रसूति र गर्भवती जाँचको सेवा लिएका महिला	प्रतिशत	७९।३०	८२	८५	८७।५			
	सुत्केरी सुविधा उपभोग गर्ने महिलाहरु	प्रतिशत	८०।९५	८५	८७	८९			
	पोषणको जाँच गराएका बाल बालिकाहरु	प्रतिशत	६९।८२	७३	७५	७७			
	खोप, भिटामिन ए आदिको सेवा लिएका बाल बालिका	प्रतिशत	८४।९३	९०	९५	९७			
	महिलामा रक्त अल्पता	प्रतिशत	९४।९२	९४	९३	९२			
	बालमैत्रि पूर्वाधार भएका सार्वजनिक विद्यालयको संख्या	प्रतिशत	४६।७२	५०	५५	६०			
	दक्ष स्वास्थ्यकर्मीबाट प्रसूति सेवा	प्रतिशत	६४।४९	७०	७३	७५			
	४५ मिनेटको दुरीमा स्वास्थ्य सेवामा पहुँच	प्रतिशत	६४।२६	७०	७५	८०			
	परम्परागत उपचारमा संलग्न जनशक्तिलाई क्षमता विकास तालिम	संख्या	६।००	९५	२०	३०			
	आयुर्वेदिक लगायत परम्परागत औषधालय	संख्या	९।००	२	३	४			
	अपाङ्गता भएका व्यक्तिले स्वास्थ्य परिक्षण गरेका	संख्या	२९९।००	२५०	३००	३५०			
	ज्येष्ठ नागरिकले स्वास्थ्य परिक्षण गरेका	संख्या	९४४०।००	९७००	२०००	२२५०			
	नीति निर्णायक तहमा महिलाको पहुँच	प्रतिशत	२९।०८	३३	३३	३३			
	प्राविधिक तथा व्यवसायिक दक्षता अभिवृद्धि कार्यक्रममा महिला सहभागिता	प्रतिशत	२७।०३	२७।५	२८	२९			
	महिला सहकारी संस्थाको सुदृढीकरण	प्रतिशत	२४।६७	२५	२६	२७			
	प्राकृतिक स्रोतको उपयोगमा स्थानीय समुदायको लगानी अंश	प्रतिशत	२०।६२	२५	३२	३८			
	सुविधा सम्पन्न जेष्ठ नागरिक ग्राम (ज्ञान केन्द्र) स्थापना तथा सञ्चालन	वटा	८।००	९	९०	९९			
	ज्येष्ठ नागरिक कल्याण कोषको स्थापना	रु	०।००	९०००००	९५००००	२०००००			

सामाजिक क्षेत्र

नतिजा स्तर	सुचक	इकाइ	आ. व.को पार विन्दु २०७७/७८	अ. प. उ. २०७८/७९	अ. प. उ. २०७९/८०	अ. प. उ. २०८०/८१	पुष्टी गर्ने स्रोत		
							वि.शा.	वा.प.	के.त.वि.
	सामाजिक सुरक्षा भत्तामा नसमेटिएका ज्येष्ठ नागरिक	संख्या	५१००	६	७	८			
	ज्येष्ठ नागरिक कल्याणका लागि कार्य गर्ने संघ संस्था	संख्या	७३१००	७७	८०	८५			
	अपांगता भएका व्यक्तिहरुको आत्मनिर्भर, स्वावलम्बी र सम्मानजनक जीवन यापनको माध्यम	प्रतिशत	२३।०८	२५	३०	३५			
	उद्यम तथा व्यवसायमा संलग्न दलित व्यक्तिहरु	संख्या	१७०६।००	१७५०	१७८०	१८००			
	उद्यम तथा व्यवसायमा संलग्न आदिवासी/जानजाति व्यक्तिहरु	संख्या	२६६०।००	२८००	२९००	३०००			
	बालबालिकाको जन्मदर्ता	प्रतिशत	५३।२८	६५	७५	८५			
	अल्पकालीन बाल संरक्षण र सिकाइ केन्द्र	संख्या	३४।००	३६	३८	४०			
	अनाथ बालबालिका पूनर्स्थापना केन्द्र	संख्या	०।००	१	२	३			
	किशोर किशोरी लक्षित विद्यालय शिक्षा कार्यक्रम	विद्यालय संख्या	१९।००	२०	२१	२२			
	बाल उद्धार कोष स्थापना	संख्या	०।००	०	०	०			
	उद्यमसिशलता विकास तालिम	संख्या	४१।००	४५	५०	५५			
	रंगशाला	संख्या	१।००	१	१	२			
	कभडहल	संख्या	२।००	३	४	५			
	खेल मैदान	संख्या/रोपनी	१९।४२	२०।४५	२१।४७	२२।४९			
	खेलकुदका लागि प्रयोग भएका खुला चौर	संख्या/रोपनी	५१।४२	५३।४४	५४।४६	५५।४८			
	गोरु जुधाउने स्थान	संख्या/रोपनी	१३।६७	१३।६७	१३।६७	१३।६७			
	जिपलाईन	प्रकार (संख्या)	२।००	२	२	२			
	वडा भित्र खेलिने प्रमुख खेल र प्रतिस्पर्धाहरु	संख्या	१९।००	२०	२१	२२			
	खेलकुदसँग सम्बन्धीत संस्था र क्लवहरु	संख्या	२९।००	३०	३१	३२			
	जिल्लास्तरिय खेलकुद पदक विजेता	संख्या	६४।००	६५	६६	६७			

सामाजिक क्षेत्र

नतिजा स्तर	सुचक	इकाइ	आ. व.को पार विन्दु २०७७/७८	अ. प. उ. २०७८/७९	अ. प. उ. २०७९/८०	अ. प. उ. २०८०/८१	पुष्टी गर्ने स्रोत		
							वि.शा.	वा.प.	के.त.वि.
	प्रदेशस्तरिय खेलकुद पदक विजेता	संख्या	४१००	५	६	७			
	राष्ट्रियस्तरिय खेलकुद पदक विजेता	संख्या	४१००	७	१०	१३			
	अन्तराष्ट्रिय स्तरको खेलकुद पदक विजेता	संख्या	३१००	४	६	९			
	१५ देखि ३९ वर्ष उमेर समुहको युवा जनसंख्या	संख्या	१८०३५१००	१८०८०	१८१००	१८१५०			
	विदेशबाट फर्केको युवा	संख्या	१२६३१००	१३६३	१४७०	१५८०			
	बेरोजगार युवा	संख्या	१०८६९१००	९०००	८०००	७०००			
	विदेशमा रहेका महिलाहरु	संख्या	८०४१००	७५०	७००	६५०			
	गत एक वर्षभित्र घटेका महिला हिंसाका घटना, हत्या, आत्महत्या	संख्या	५१०१००	४१०	३१०	२१०			
	आधुनिक कृषि तथा पशुपालन व्यवसायमा संलग्न महिलाहरु	संख्या	१६२७१००	१७००	१८००	१९००			
	०-४, वर्ष उमेर समुहको जनसंख्या	संख्या	३५९६१००	३६००	३७००	३८००			
	५-९वर्ष उमेर समुहको जनसंख्या	संख्या	४०६०१००	४१००	४२००	४३००			
	१०-१९ वर्ष उमेर समुहको जनसंख्या	संख्या	७८७०१००	८०७०	८२७०	८४७०			
	सांस्कृतिक तथा पुरातात्विक सम्पदाहरुको अध्ययन अनुसन्धान	संख्या	२४	१५	१६	१७			
	परम्परागत तथा सांस्कृतिक गुठी संरक्षण	संख्या	०	१७	१८	१९			
	सांस्कृतिक ग्राम	संख्या	५५	५	६	७			
	सामुदायिक पुस्तकालय सबलीकरण	संख्या	१६	४	६	८			
	तामाङ भाषा	प्रतिशत	२१७८	२४१४६	२४१४६	२४१४६			
	भाषा, साहित्य, कला र संस्कृतिसँग सम्बन्धित संग्रालयहरुको संख्या	संख्या	२१००	२	२	३			
	मातृभाषा अध्यापन गराइने विद्यालयको संख्या	संख्या	३१००	४	५	५			
	धार्मिक र ऐतिहासिक स्थलमा पूर्वाधार निर्माण	संख्या	३८१००	४०	४१	४२			
	धर्म संस्कृतिको संरक्षण र विकासमा लागेका अभियन्ताहरुको वृत्ति विकास	संख्या	२०१००	२५	३०	३५			

सामाजिक क्षेत्र

नतिजा स्तर	सुचक	इकाइ	आ. व.को पार विन्दु २०७७/७८	अ. प. उ. २०७८/७९	अ. प. उ. २०७९/८०	अ. प. उ. २०८०/८१	पुष्टी गर्ने स्रोत		
							वि.शा.	वा.प.	के.त.वि.
	धर्म संस्कृतिको संरक्षण र विकासमा लागेका अभियन्ताहरुको वृत्ति विकास	संख्या	१२१००	१३	१५	१८			

तालिका नं. २.४.३ मध्यकालीन नतिजा खाका - पुर्वाधार विकास क्षेत्र

पुर्वाधार विकास क्षेत्र									
नतिजा स्तर	सुचक	इकाइ	आ. व.को पार विन्दु २०७७/७८	अ. प. उ. २०७८/७९	अ. प. उ. २०७९/८०	अ. प. उ. २०८०/८१	पुष्टी गर्ने स्रोत		
							वि.शा.	वा.प.	के.त.वि.
प्रभाव	सुरक्षित आवासमा पहुँच	प्रतिशत	७७।४६	८०	८५	९०			
	निर्मित तटबन्ध	कि. मि.	१८।०२	१९	१९।२	१९।९			
	पहिरो रोकथाम	संख्या	२४।००	२८	३२	३६			
	बाढीबाट जोखिममा भएका बस्तीको संरक्षण	वटा	६।००	८	१०	१२			
	एक घण्टाको दुरीमा यातायातको पहुँच भएको जनसंख्या	प्रतिशत	१००।००	१००	१००	१००			
	विद्यमान सडकको सर्वयाममा स्तरोन्नति	कि. मि.	८२।८३	१८२	२३२	३००			
	टेलिभिजन प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	६७।०३	७०	८०	९०			
	शान्ति सुरक्षाका लागि प्रतिव्यक्ति बजेट	रु.	५१७३३४।००	५५००००	६०००००	६५००००			
	प्रहरी भवन तथा चौकी निर्माण	संख्या	२।००	३	४	५			
असर	विद्युतको पहुँच पुगेको परिवार	प्रतिशत	९४।३६	१००	१००	१००			
	मानव अधिकार उलंघनका घटना	संख्या	४२।००	०	०	०			
	प्रहरी भवन तथा चौकी निर्माण	संख्या	६७।००	७०	७५	८०			
प्रतिफल	शहरोन्मुख/ बजारोन्मुख बस्ती क्षेत्रको पुर्वाधार विकास योजना		८।००	१५	२०	२५			
	नक्सा पास गरी निर्माण भएका घर	प्रतिशत	६१।७२	८०	९०	१००			
	सिञ्चित क्षेत्र विस्तार	हे.मा	५६।८९	६०	६३	६५			
	बायो ग्यास प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	१९।६२	२५	२७	३०			
	सौर्य उर्जा प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	२।७३	१५	२०	३०			
	सिंचाई आयोजना	संख्या	३।००	४	५	६			
	सिंचाई कुलोको लम्बाइ	कि.मि.	३७।७७	४०	४५	५०			
	पालिका तथा वडा जोड्ने सडक निर्माण	कि. मि.	२२।३३	०	०	०			
	खण्डस्मिथ सडकमा स्तरोन्नती	कि. मि.	५५।८३	६५	७५	८५			
	सडक निर्माण	कि. मि.	७१।२३	८०	८५	९५			

पुर्वाधार विकास क्षेत्र

नतिजा स्तर	सुचक	इकाइ	आ. व.को पार विन्दु २०७७/७८	अ. प. उ. २०७८/७९	अ. प. उ. २०७९/८०	अ. प. उ. २०८०/८१	पुष्टी गर्ने स्रोत		
							वि.शा.	वा.प.	के.त.वि.
	पक्की कालोपत्रे सडक र स्लाब ढलान	कि. मि.	२४।६७	३०	४०	४६			
	ग्राभेल सडक	कि. मि.	४६।५०	५०	५४	५८			
	कच्ची/धुले सडक	कि. मि.	१६०।६७	१८०	२००	२१०			
	स्थायी सडक पहुँच भएको जनसङ्ख्या	संख्या	२३३१४।००	२४०००	२५०००	२७५००			
	अस्थायी सडक पहुँच भएको जनसङ्ख्या	संख्या	१८०१८।००	१९०००	२१०००	२१५००			
	पक्की पुल निर्माण	संख्या	७।००	८	९	१०			
	भोलुंगे पुल निर्माण	संख्या	९।००	१०	१०	१०			
	सडक सुधार	संख्या	३४।००	५०	६५	८०			
	पालिकाका दर्ता रहेका सवारी साधनको प्रकार र सङ्ख्या	संख्या	१८८७।००	२४००	२९००	३४००			
	बसपार्क निर्माण वा स्तरोन्नती	संख्या	२।००	२	२	२			
	शान्ति सुरक्षाका लागि प्रतिव्यक्ति बजेट	प्रतिशत	२९।३०	३५	४०	५०			
	प्रहरी भवन तथा चौकी निर्माण	प्रतिशत	४।२८	४।९	५।२	५।८			
	कर्मचारी तथा जन प्रतिनिधिहरुको आचारसंहिता कार्यान्वयन	प्रतिशत	५१।४७	६०	७०	८०			
	स्थानीय तहका न्यायिक समितिका पदाधिकारहरुलाई न्यायिक सचेतना तालिम	संख्या	४१।००	४५	५०	५६			

तालिका नं. २.४.४ मध्यकालीन नतिजा खाका - लोकतन्त्र, सुशासन तथा शान्ति सुरक्षा

लोकतन्त्र, सुशासन तथा शान्ति सुरक्षा									
नतिजा स्तर	सुचक	इकाइ	आ. व.को पार विन्दु २०७७/७८	अ. प. उ. २०७८/७९	अ. प. उ. २०७९/८०	अ. प. उ. २०८०/८१	पुष्टी गर्ने स्रोत		
							वि.शा.	वा.प.	के.त.वि.
प्रभाव	वन व्यवस्थापन तालिम प्राप्त सा.व.उ.स	संख्या	४६१००	६०	६५	७०			
	वनमा आधारित उद्यम प्रबर्द्धन	संख्या	३९१००	४५	५०	६०			
	बजार प्रबर्द्धन गरिएका वनजन्य उत्पादन	गोटा	१५१००	१८	२५	३०			
	धार्मिक संस्थाहरुको संघठनात्मक प्रबर्द्धन	संख्या	६१००	७	८	९			
	साँस्कृतिक समूहहरुको संस्थागत प्रबर्द्धन	संख्या	३१००	४	५	६			
असर	धार्मिक, साँस्कृतिक कृयाकलाप बारेका प्रकाशन सहयोग ।	संख्या	११००	२	३	४			
प्रतिफल	दिगो स्रोत परिचालन र प्रयोग बारेको अभिमुखिकरण लिएका उपभोक्ता	प्रतिशत	१२७९	२०	४०	६०			
	बैज्ञानिक वार्षिक कार्ययोजना बनाउन सक्ने सा.व.उ.स.	प्रतिशत	१३१४१	१५	२०	३५			
	सा.व.उ.स.(कार्यसमिति) मा दलित सहभागिता	प्रतिशत	१११४४	१३	१३	१४			
	सा.व.उ.स.(कार्य समिति) मा महिला सहभागिता	प्रतिशत	३११३३	३३	३४	४०			
	प्रबर्द्धित कृषक समूह	संख्या	१३२१००	१३६	१४२	१५०			
	प्रबर्द्धित महिला कृषक समूह	संख्या	२०३१००	२१५	२२५	२३५			
	प्रबर्द्धित दलित कृषक समूह	संख्या	१५५१००	१६५	१७५	१८५			
	प्रबर्द्धित सिंचाई समूह	संख्या	३४१००	३५	३६	३७			
	प्रबर्द्धित बचत समूह	संख्या	४६१००	४८	५०	५२			
	प्रबर्द्धित पशुपालक समूह	संख्या	१२२१००	१२७	१३२	१३७			
	लेखा तथा कार्यालय व्यवस्थान तालिम प्राप्त समूह	प्रतिशत	१११७	११९	११५	११७			
	परम्परागत पोषाक, बाजा, साँस्कृतिक प्रतिकहरुको प्रबर्द्धन	संख्या	२१००	३	४	५			

लोकतन्त्र, सुशासन तथा शान्ति सुरक्षा									
नतिजा स्तर	सुचक	इकाइ	आ. व.को पार	अ. प. उ.	अ. प. उ.	अ. प. उ.	पुष्टी गर्ने स्रोत		
			विन्दु २०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	वि.शा.	वा.प.	के.त.वि.
	दर्ता भएका होटल, होमस्टे, खाजाघर	संख्या	१२२१००	१३०	१३५	१४०			
	औपचारिक र संघठित पर्यटन व्यवसायी	संख्या	१३३१००	१४०	१४५	१५०			
	सेवाको व्यवसाय गर्ने समुहको वार्षिक अनुगमन	पटक	७१००	८	९	१०			
	होटल पर्यटन र सेवा क्षेत्रमा काम गर्ने समुहको प्रवर्द्धन ।	संख्या	८१००	९	१०	११			
	होमस्टे, पर्यटन, होटल व्यवसायीहरूका लागि तालिम	संख्या	२८३१००	३००	३३०	३५०			

२.५ मध्यमकालीन बजेट खाका

तालिका नं. २.५.१ मध्यमकालीन बजेट खाका - प्रक्षेपित व्यय अनुमान

आर्थिक वर्ष	आधार वर्ष	प्रक्षेपित व्यय (चालु)				
	२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३
चालुगत खर्च (क)	५९८५९६०२०	६६३७९५३७२२	७५४२९५४५९१४	८३६९४६६९९१५	९२८८९४२६३६	१०३१३३७९३३
क्षेत्रगत योजना		प्रक्षेपित व्यय (पूँजगत)				
आर्थिक क्षेत्र	४७०७४६६७१५	५२२१०५१३१७२	५९३२६८०६१७४	६५८२३०९२१०८	७३०५७०४९१९	८११०७९३६१८
कृषि पशुपंक्षी तथा मत्स्य विकास	३२९५२२६७२५	३६५४७३५९६१	४१५२८७६४१७२	४६०७६१६४१४६	५११३९९३४१९३	५६७७५५५५१७६
भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण	९४१४९३३१५	१०४४२१०२७४	११८६५३६१३५	१३१६४६१८४२	१४६११४०९१९८	१६२२१५८७३६
श्रम तथा रोजगारी	१४१२२४०१०२५	१५६६३१५१४१२	१७७९८०४१२०२	१९७४६९२१७६३	२१९१७११४९७	२४३३२३८१०४
वैक तथा वित्तिय संस्था	९४१४९३३३५	१०४४२१०१२७४	११८६५३६१३५	१३१६४६१८४२	१४६११४०९१९८	१६२२१५८७३६
पर्यटन - ग्रामिण तथा स्थानीय पर्यटन	१४१२२४०१०२५	१५६६३१५१४१२	१७७९८०४१२०२	१९७४६९२१७६३	२१९१७११४९७	२४३३२३८१०४
उद्योग, व्यापार र आपूर्ति व्यवस्था	९४१४९३३३५	१०४४२१०१२७४	११८६५३६१३५	१३१६४६१८४२	१४६११४०९१९८	१६२२१५८७३६
सामाजिक क्षेत्र	३२७९१३८८०	३६३६८९२८४३	४१३२६०१३३१८	४५८५१२११८१४	५०८९०२६००१२	५६४९८३६६६१८
शिक्षा	२२२९८१४३८१४	२४७३०८७९३३	२८१०९६८९१	३१७७८८२४०१५	३४६०५३७६८१	३८४१८८८९३१४
स्वास्थ्य, पोषण तथा खाद्य सुरक्षा	५५७४५३५९६	६१८२७१७८३३	७०२५४२२२१७४	७७९४७०६०१३	८६५१३४४२१०४	९६०४७२२३३५
युवा तथा खेलकूद	९८३७४९६१४	१०९१०६७८१५३	१२३९७८०४१०९	१३७५५३६३३५	१५२६७०७८१०९	१६९४९५१०
अन्वेषण तथा सिर्जनात्मकता	९८३७४९६१४	१०९१०६७८१५३	१२३९७८०४१०९	१३७५५३६३३५	१५२६७०७८१०९	१६९४९५१०
खानेपानी तथा सरसफाई	९८३७४९६१४	१०९१०६७८१५३	१२३९७८०४१०९	१३७५५३६३३५	१५२६७०७८१०९	१६९४९५१०
लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीता	६५५८२७७६	७२७३७८५६८६	८२६५२०२६७५	९१७०२४२३६८	१०१७८०५२	११२९९६७३३४
लक्षित वर्ग उत्थान - महिला बालबालिका तथा जेष्ठनागरिक	६५५८२७७६	७२७३७८५६८६	८२६५२०२६७५	९१७०२४२३६८	१०१७८०५२	११२९९६७३३४
भाषा, संस्कृति, कला साहित्य	६५५८२७७६	७२७३७८५६८६	८२६५२०२६७५	९१७०२४२३६८	१०१७८०५२	११२९९६७३३४
भौतिक पूर्वाधार	२०८१६३७६०	२३०८७४४२६१२	२६२३४२६१०१५	२९१०६९१२६१४	३२३०५७६२३३३	३५८६५८५७३१४
आवास तथा वस्ती विकास	३३३०६२०१६	३६९३९९०८१९	४१९७४८१७६८	४६५७१०६०१२२	५१६८९२९१७४	५७३८५३७१७५
सडक तथा यातायात	९३६७३६९२	१०३८९३४९१८	११८०५४१७४१७	१३०९८११०६१९	१४५३७५९३०१५	१६१३९६३५८
सिंचाई	३१२२४५६४	३४६३१९६३१९३	३९३५१३९१५८	४३६६०३६८१९५	४८४५८६४३३५	५३७९८७८६१०२
विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा	२०८१६३७६	२३०८७४४२६१२	२६२३४२६१०१५	२९१०६९१२६१४	३२३०५७६२३३३	३५८६५८५७३१४
सञ्चार तथा सूचना प्रणाली	४१६३२७५१२	४६१७४८८१५२४	५२४६८५२१२१	५८२१३८२१५२७	६४६११५२१४६७	७१७३१७११४६९
ढल निकास, फोहरमैला प्रशोधन पूर्वाधार	१४५७१४६३१२	१६९६१२०९१८४	१८३६३९८२१७४	२०३७४८३८१८५	२२६१४०३३६३	२५१०६१००११४
सार्वजनिक निर्माण	१०४०८१८८	११५४३७२१३१	१३११७३०१५३	१४५५३४५६३२	१६१५२८८११७	१७९३२९२८६७
वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन	५२४६०६२५	५८१८४०७९१९	६६११४५६९१८	७३३५४११४५१	८१४१५७३१६९	९०३८७७४५३२

आर्थिक वर्ष	आधार वर्ष		प्रक्षेपित व्यय (चालु)			
	२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३
वन विकास तथा व्यवस्थापन	५२४६०६२।५	५८१८४०७।९९	६६११४५६।९९	७३३५४९१।४५	८१४१५७३।९९	९०३८७७४।५३
जलाधार तथा जैविक विविधता संरक्षण	७८६९०९३।७५	८७२७६९१।८७	९९१७८५।३७	११००३९१७।९	१२२१२३५।७५	१३५५८९९।९
वातावरण संरक्षण तथा प्रदूषण नियन्त्रण	१०४९२१२।५	११६३६८१।८४	१३२२२९१।८४	१४६७०८२।९	१६२८३९।४६	१८०७७५।९९
जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा न्यूनीकरण	५२४६०६२।५	५८१८४०७।९९	६६११४५६।९९	७३३५४९१।४५	८१४१५७३।९९	९०३८७७४।५३
पहिरो तथा भूक्षय नियन्त्रण	१३११५१५।२५	१४५४६०९।९	१६५२८६।४२	१८३३८५।२८	२०३५३९।३२	२२५९६९।३३
विपद सचेतना, उद्धार तथा पुनस्थापना	१०४९२१२।५	११६३६८१।८४	१३२२२९१।८४	१४६७०८२।९	१६२८३९।४६	१८०७७५।९९
लोकतन्त्र, सुशासन तथा शान्ति सुरक्षा	५२४६०६२।५	५८१८४०७।९९	६६११४५६।९९	७३३५४९१।४५	८१४१५७३।९९	९०३८७७४।५३
सार्वजनिक तथा सामुदायिक नेतृत्व विकास	७८६९०९३।७५	८७२७६९१।८७	९९१७८५।३७	११००३९१७।९	१२२१२३५।७५	१३५५८९९।९
नीति तथा कानून तर्जुमा	५२४६०६२।५	५८१८४०७।९९	६६११४५६।९९	७३३५४९१।४५	८१४१५७३।९९	९०३८७७४।५३
योजना तर्जुमा र कार्यान्वयनमा जनसहभागिता	७८६९०९३।७५	८७२७६९१।८७	९९१७८५।३७	११००३९१७।९	१२२१२३५।७५	१३५५८९९।९
नियमनकारी संरचनाहरूको प्रवर्द्धन	५२४६०६२।५	५८१८४०७।९९	६६११४५६।९९	७३३५४९१।४५	८१४१५७३।९९	९०३८७७४।५३
सामाजिक मेलमिलाप र शान्ति सुरक्षा	१०४९२१२।५	११६३६८१।८४	१३२२२९१।८४	१४६७०८२।९	१६२८३९।४६	१८०७७५।९९
पारदर्शिता र आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली	१५७३८९।७५	१७४५५२।७६	१९८३४३।७०	२२००६२।३४	२४४२४।७९	२७१९६३।३६
योजना अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	११४०१४४।२।५	१२६४५३३।९।८	१४३६८९।९।७	१५९४२२।९।४	१७६९४३५।२।५	१९६४४२६।९।९
पूँजीगत खर्च (ख)	६९९४७५।०।०	७७५७८७।७।२।५	८८१५२७।८।९।९	९७८०५।४६।०।९	१०८५५।४३।०।९	१२०५१६।९।३।८
जम्मा (क+ख)	१२९७९९।०।२०	१४३९५८।३।०९५	१६३५८२।३।०४८	१८१५००।१।५६०	२०१४४३।७।३५३	२२३६५।०।७०७।९

तालिका नं. २.५.२ क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान (हजारमा)

आर्थिक वर्षहरू	बजेट अनुमान						वित्तीय स्रोत						
	जम्मा बजेट	चालु		पूँजीगत		आन्तरिक		नेपाल सरकार		प्रदेश सरकार		अन्य	
		रु हजारमा	%	रु हजारमा	%	रु हजारमा	%	रु हजारमा	%	रु हजारमा	%	रु हजारमा	%
आ.व. २०७८/८१	१४३९५८३।०९५	६६३७९।३७	४६।९९	७७५७८७।७२	५३।८९	२७१२३।३७	१८।८	७७४३९।४२	५३।७९	२६५७८।७०	१८।४६	१२८९६।१९	८।९०
आ.व. २०८१/८०	१६३५८२३।०४८	७५४२९।४६	४६।९९	८८१५२७।५९	५३।८९	३१९२४।९३	१९।९	८९०५५।३६९	५४।४४	२९२३६।६७	१७।८७	१४०९७।६६	८।६२
आ.व. २०८०/८१	१८१५००१।५६०	८३६९।४६	४६।९९	९७८०५।४६	५३।८९	३५८७।१५	१९।८	९७९६०।१०६	५३।९७	३२९६०।५४	१७।७२	१५५०७।४२	८।५४
आ.व. २०८१/८२	२०१४४३।७३५३	९२८८९।४२६	४६।९९	१०८५५।४३।०९	५३।८९	४१२५।९६	२०।५	१०७७।७०	५३।४९	३५३७६।१०९	१७।५६	१७०५।८४	८।४७

२.६ बजेट विनियोजन र प्रक्षेपणको बाँडफाँड

समष्टिगत योजनाको खाका बनाउने क्रममा नगरपालिकाको वित्तीय स्रोत र आगामी पाँच वर्षको आय अनुमान गरे पश्चात अनुमानित आयको आधारमा क्षेत्रगत योजना प्राथमिकिकरण र उक्त योजना अनुसारको बजेट अनुमान प्रस्तुत गरिएको छ । योजना प्राथमिकिकरण गर्ने क्रममा पुँजीगत खर्चलाई चारवटा क्षेत्रमा बाढेर क्षेत्र अनुसार आ.व. २०७७/७८ लाई आधार वर्ष मानी सोही आधारमा आगामी आ.व. २०८०/८१ सम्मको प्रक्षेपण गरिएको छ ।

२.६.१ रणनीतिक स्तम्भका आधारमा आगामि तीन वर्षको बजेट अनुमान र प्रक्षेपण (पूँजीगत खर्च)

तालिका नं. २.६.१.१ रणनीतिक स्तम्भका आधारमा आगामि तीन वर्षको बजेट अनुमान र प्रक्षेपण (पूँजीगत खर्च)

रणनीतिक स्तम्भका आधारमा आगामि तीन वर्षको बजेट अनुमान र प्रक्षेपण (पूँजीगत खर्च)									
रणनीतिक सङ्केत नं.	रणनीति	गत अ.व.को यथार्थ		चालु आ.व. को संपोधित अनुमान		आ.व. २०७९/८० को प्रक्षेपण		आ.व. २०८०/८१ को प्रक्षेपण	
		रकम	%	रकम	%	रकम	%	रकम	%
३।।।।।	कृषिको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्न पर्यावरण अनुकूलन कृषि खेति प्रणालीको शुरुवात गरिनेछ। नेपाल सरकारको "एक गाँउ एक उत्पादन" को रणनीतिलाई मूर्तता दिने गरी कृषि कार्यक्रमहरूलाई एकिकृत रूपमा सञ्चालन गर्ने प्रबन्ध मिलाउने।	३२४२२३२६।७१	४।६३	३५९५९६०२।५५	४।६३	४०८६०८९६।३८	४।६३	४५३३५९६४।५३	४।६३
३।।।।२	स्थानीय नेतृत्वको क्षमता विकासमार्फत उपलब्ध वन, भूमि, जलस्रोत, खनिज लगायतका साधन स्रोतहरूको दिगो तथा परिणाममुखी परिचालनका लागि पूर्वाधार तथा सक्षम मानव पूँजी निर्माण गर्ने।	२८२४००३९।६	४।०४	३१३२९०९९	४।०४	३५५९००७३।९	४।०४	३९४८७९८७।०४	४।०४
३।।।।३	सडक, विद्युत, सिंचाई, सञ्चार लगायतका रणनीतिक र बहु-उपयोगी पूर्वाधार विकास गर्दै कृषि, वन, पर्यटन, खानि लगायतमा आधारित द्रुत तथा दिगो आर्थिक लाभ दिने खालका कार्यक्रमहरूलाई प्राथमिकता दिने।	१६०५२४८५।१	२२।९५	१७८०३८९९२	२२।९५	२०२३०४७०।७	२२।९५	२२४४५७०७२।७	२२।९५
३।।।।४	गुणस्तरीय शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी, स्थानीय रोजगारी, आयआर्जन लगायतका सेवा तथा सुविधाहरू सबै नगरपालिका वासिको समान पहुँच हुने गरी विस्तार गर्ने।	२९७५७४७००।०८	४२।५४	३३००४००९९।८६	४२।५४	३७५०२४५६५।४७	४२।५४	४१६०८९७५५।३८	४२।५४
३।।।।५	प्राकृतिक प्रकोप न्यूनीकरण, सुरक्षित र एकिकृत बस्ती विकास, प्रभावकारी बिपद व्यवस्थापन, जलवायु अनुकूलन वातावरण बचाउ तथा भू-क्षय नियन्त्रण गर्न निजी सार्वजनिक र सहकारी साभेदारी कार्यक्रमलाई जोड दिने।	८४२६७५५।६०	१२।०५	९३४६९५८५।९२	१२।०५	१०६२००३९९।९७	१२।०५	११७८२९३४२।८८	१२।०५
३।।।।६	खाद्यान्न, तरकारी, फलफूल, उच्चमूल्य बहुवर्षे बाली विकासका लागि पूर्वाधार सहितका पकेट क्षेत्र विकास गर्ने।	२०४०३८८।०७	०।२९	२२६२९९।४१४	०।२९	२५७९४४०।५४	०।२९	२८५३०९३।२७९	०।२९
३।।।।७	सरकारी तथा गैह्रसरकारी क्षेत्रबाट दिइने सेवा पारदर्शी, जवाफदेही र नतिजामुखि बनाउँदै स्रोत	४५५००८४८।७५	६।५९	५०४६४९९।३५	६।५९	५७३४३३६९।६७	६।५९	६३६२२४६८।६५	६।५९

रणनीतिक स्तम्भका आधारमा आगामि तीन वर्षको बजेट अनुमान र प्रक्षेपण (पुँजीगत खर्च)									
रणनीतिक सङ्केत नं.	रणनीति	गत अ.व.को यथार्थ		चालु आ.व. को संपोषित अनुमान		आ.व. २०७९/८० को प्रक्षेपण		आ.व. २०८०/८१ को प्रक्षेपण	
		रकम	%	रकम	%	रकम	%	रकम	%
	साधन सम्पन्न प्रशासन संयन्त्र निर्माण गर्ने ।								
३।१।५।८	लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीता, लक्षित वर्ग उत्थान सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	२४३६३५७८।१७	३।४८	२७०२१६४४।५५	३।४८	३०७०४६९४।७१	३।४८	३४०६६८५८।७८	३।४८
३।१।५।९	कला संस्कृति संरक्षण सम्बन्धी कार्यक्रम मा जोड दिने,	८४६९९८५।६०	१।२१	९३९४०६१।०३	१।२१	१०६७४४७१।५५	१।२१	११८४३३२६।१८	१।२१
३।१।५।१०	सरसफाई, फोहोरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धि कार्यक्रमहरु	१६०७०३३८।२	२।३०	१७८२३६१२।१	२।३०	२०२५२९७०।४	२।३०	२२४७०६७०।६९	२।३०
	जम्मा	६९९४७५०००	१००	७७५७८७७२२	१००	८८१५२७५८९	१००	९७८०५४८६०	१००

२.६.२ प्राथमिकताक्रमको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

तालिका नं. २.६.२.१ प्राथमिकताक्रमको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

प्राथमिकताक्रमको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण								
प्राथमिकता क्रम	गत अ.व.को यथार्थ		चालु आ.व. को संपोषित अनुमान		आ.व. २०७९/८० को प्रक्षेपण		आ.व. २०८०/८१ को प्रक्षेपण	
	रकम	%	रकम	%	रकम	%	रकम	%
पहिलो (p१)	४१४३९०५६८।९	५९।२४	४५९६००५८०	५९।२४	५२२२४४१३९	५९।२४	५७९४२९८७२।२	५९।२४३
दोस्रो (p२)	२८४४८३०९८।६	४०।६७	३१५५२०२०४।७	४०।६७	३५८५२५६०८।६	४०।६७	३९७७८४१६२।८	४०।६७१
तेस्रो (p३)	६०१३३२।४६२२	०।०९	६६६९३७।८३३८	०।०९	७५७८४१।४६०५	०।०९	८४०८२५।१००४	०।०८६
जम्मा	६९९४७५०००	१००।००	७७५७८७७२२।५	१००।००	८८१५२७५८९।१	१००।००	९७८०५४८६०।१	१००।०००

२.६.३ दिगो विकास लक्ष्यको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

तालिका नं. २.६.३.१ दिगो विकास लक्ष्यका आधारमा आगामि तीन वर्षको बजेट अनुमान

दिगो विकास लक्ष्यका आधारमा आगामि तीन वर्षको बजेट अनुमान									
क्र.स.	दी. वि. ल.	गत अ.व.को यथार्थ		चालु आ.व. को संपोधित अनुमान		आ.व. २०७९/८० को प्रक्षेपण		आ.व. २०८०/८१ को प्रक्षेपण	
		रकम	%	रकम	%	रकम	%	रकम	%
१	सबै ठाउँबाट सबै स्वरूपका गरिवीको अन्त्य	१४१२२४१००	०।०२	१५६६३११५४	०।०२	१७७९६०१४२०२	०।०२	१९७४६९१२८	०।०२
२	भोकमरीको अन्त्य गर्ने, खाद्य सुरक्षा उन्नत पोषण प्राप्त गर्ने र दिगो कृषिको प्रवर्द्धन गर्ने	४१५०६४०७७२	५।९३	४६०३४७५६८१	५।९३	५२३०९२९४१६	५।९३	५८०३७९६१८७	५।९३
३	सबै उमेर समूहका व्यक्तिका लागि स्वस्थ जीवनको सुनिश्चितता गर्दै समृद्ध जीवनस्तर प्रवर्द्धन गर्ने	४३६८३६८९।३१	६।२५	४८४४९५७९।८१	६।२५	५५०५३२५७।५४	६।२५	६१०८१५८९।२४	६।२५
४	सबैका लागि समावेशी तथा समतामूलक गुणस्तरीय शिक्षाको सुनिश्चित गर्ने तथा जीवनपर्यन्त सिकाइ अवसरहरूको प्रवर्द्धन गर्ने	२४३४६५९४१।४१	३४।८१	२७००२८०७५।६१	३४।८१	३०६८३२९०२।३	३४।८१	३४०४३११०५।१२	३४।८१
५	लैङ्गिक समानता हासिल गर्ने तथा सबै महिला तथा किशोरीहरूको सशक्तिकरण गर्ने	६२४६२३४।९	०।८९	६९२७६९९।०८३	०।८९	७८७९९४४।४७	०।८९	८७३३९२२।३८७	०।८९
६	सबैका लागि पानी तथा सरसफाईको दिगो व्यवस्थापन र उपलब्धताको सुनिश्चित गर्ने	३३१३६००५	४।७४	३६७५११४२।९४	४।७४	४१७६०३२३।७२	४।७४	४६३३३०७९।१७	४।७४
७	सबैका लागि किफायती, भरपर्दो, र आधुनिक ऊर्जामा पहुँच सुनिश्चित गर्ने	२०८१६३७६	२।९८	२३०८७४४२।६२	२।९८	२६२३४२६१।०५	२।९८	२९१०६९१२।६४	२।९८
८	नियमित, समावेशी तथा दिगो आर्थिक वृद्धि, पुर्ण र उत्पादनमूलक रोजगारी तथा सबैका लागि मर्यादित कामको प्रवर्द्धन गर्ने	२५९५९९४५	३।७१	२८७९२१७४।९३	३।७१	३२७१६५४८।३७	३।७१	३६२९९०१०।४२	३।७१
९	मजबुत पूर्वाधारको निर्माण, समावेशी र दिगो औद्योगिकीकरणको प्रवर्द्धन तथा नविन खोजको प्रोत्साहन गर्ने	१४५३४३६८०	२०।७८	१६१२००६७५।६१	२०।७८	१८३१७२३२७।७	२०।७८	२०३२२९६९७।५८	२०।७८
१०	मुलुकभित्र र मुलुकहरू बीचको असमानता हटाउने	८१९७४.७	०.१२	९०९२२३.२१०८	०.१२	१०३३१५०.३३४	०.१२	११४६२८०.२९६	०.१२
११	शहर तथा मानव बसोबासलाई समावेशी, सुरक्षित, उत्थानशील र दिगो बनाउने	४१४२९१३३	५।९२	४५९४९०५१।२१	५।९२	५२२१९९०६।८९	५।९२	५७९२९११०।६९	५।९२
१२	दिगो उपभोग र उत्पादन प्रणाली सुनिश्चित गर्ने	८६४७०९८।३	१।२४	९५९०४९६।७०	१।२४	१०८९७६८१।४१	१।२४	१२०९०९७७।५२	१।२४
१३	जलवायु परिवर्तन र यसको असर नियन्त्रण गर्न तत्काल कार्य गर्ने	३८३३६६१।१	०।५५	४२५१९१३।४८	०।५५	४८३१४४९।२९	०।५५	५३६०४९२।९८	०।५५

दिगो विकास लक्ष्यका आधारमा आगामि तीन वर्षको बजेट अनुमान

क्र.स.	दी. वि. ल.	गत अ.व.को यथार्थ		चालु आ.व. को संपोधित अनुमान		आ.व. २०७९/८० को प्रक्षेपण		आ.व. २०८०/८१ को प्रक्षेपण	
		रकम	%	रकम	%	रकम	%	रकम	%
१५	थलीय पारिस्थिक प्रणालीको संरक्षण, पुर्नभण्डारण र दिगो प्रयोगको प्रबर्द्धन गर्ने, वनको दिगो व्यवस्थापन गर्ने, मरुभूमिकरण नियन्त्रण गर्ने र भू-क्षय रोक्ने तथा उल्ट्याउने एवम् जैविक विविधताको नोक्सान हुन नदिने।	१८८९९०६५	२।७०	२०९६०९५३।०६	२।७०	२३८१७९३०।९६	२।७०	२६४२५९९४।४०	२।७०
१६	दिगो विकासका लागि शान्तिपूर्ण र समावेशी समाजहरूको प्रबर्द्धन गर्ने, सबैको न्यायमा पहुँच स्थापना गर्ने र प्रभावकारी, उत्तरदायी तथा समावेशी संस्थाहरूको निर्माण गर्ने	६५५४६७५५	९।३७	७२६९७९०५।८८	९।३७	८२६०६६३०।४५	९।३७	९९६५२०५६।४९	९।३७
१७	दिगो विकासको लागि विश्वव्यापी साभेदारीको पुनर्ताजगी गर्ने र कार्यान्वयनका लागि स्रोत साधनहरू सुदृ गर्ने।								
	जम्मा	६९९४७५०००	१००	७७५७८७७२२।५	१००	८८१५२७५८९।९	१००	९७८०५४८६०।०८	१००

२.६.४ लैंगिक संकेतको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

तालिका नं. २.६.४.१ लैंगिक संकेतको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

लैंगिक संकेतको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण									
कार्यक्रम संख्या	प्राथमिकता क्रम	गत अ.व.को यथार्थ		चालु आ.व. को संपोधित अनुमान		आ.व. २०७९/८० को प्रक्षेपण		आ.व. २०८०/८१ को प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	निर्दिष्ट	२५८८८१२।७९३	०।३७	२८७१२५२।२६९	०।३७	३२६२६०३।९५३	०।३७	३६९९८५९।०८६	०।३७
२	तटस्थ	६९६८८६९।८७।२	९९।६३	७७२९९६४।७०।२	९९।६३	८७८२६४९।८५।९	९९।६३	९७४४३५०।०९	९९।६३
	जम्मा	६९९४७५०००	१००	७७५७८७७२२।५	१००	८८१५२७५८९।९	१००	९७८०५४८६०।०८	१००

२.६.५ जलवायु संकेतको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

तालिका नं. २.६.५.१ जलवायु संकेतका आधारमा प्रक्षेपित बजेट बाडफाँड स्थिति

जलवायु संकेतका आधारमा प्रक्षेपित बजेट बाडफाँड स्थिति									
का. संख्या	प्राथमिकता क्रम	गत अ.व.को यथार्थ		चालु आ.व. को संघोधित अनुमान		आ.व. २०७९/८० को प्रक्षेपण		आ.व. २०८०/८१ को प्रक्षेपण	
		रकम	%	रकम	%	रकम	%	रकम	%
१	निर्दिष्ट	३०५३२३००१	४३।६५	३३८६३३७४०	४३।६५	३८४७८९५१९	४३।६५	४२६९२३९७१।४	४३।६५
२	तटस्थ	३९४१५१९९९	५६।३५	४३७१५३९८२	५६।३५	४९६७३८०७०	५६।३५	५५११३०८८८।७	५६।३५
	जम्मा	६९९४७५०००	१००	७७५७८७७२३	१००	८८१५२७५८९	१००	९७८०५४८६०।१	१००

२.६.६ स्थानीय गौरवका आयोजनाको तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

२.७ विषय क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजनाको तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

तालिका नं. २.७.१ समष्टीगत योजना, बजेट र आगामी तीन वर्षको अनुमान

समष्टीगत योजना, बजेट र आगामी तीन वर्षको अनुमान									
आयोजना क्षेत्र	आयोजना संख्या	गत अ.व.को यथार्थ		चालु आ.व. को संघोधित अनुमान		आ.व. २०७९/८० को प्रक्षेपण		आ.व. २०८०/८१ को प्रक्षेपण	
		रकम	%	रकम	%	रकम	%	रकम	%
आर्थिक	५५	४७०७४६६८	६।७३	५२२१०५१३।७२	६।७३	५९३२६८०६।७	६।७३	६५८२३०९२।०८	६।७३
सामाजिक	६१	३२७९१३८८०	४६।९	३६३६८९२८४।३	४६।८८	४१३२६०१३।४	४६।८८	४५८५१२११।४	४६।८८
पूर्वाधार	३५	२०८१६३७६०	२९।८	२३०८७४४२६।२	२९।७६	२६२३४२६१।१	२९।७६	२९१०६९१२६।४	२९।७६
वन र वातावरण	२९	५२४६०६२५	७।५	५८१८४०७९।१९	७।५	६६११४५६९।२	७।५	७३३५४११४।५१	७।५
सुशासन	१८	५२४६०६२५	७।५	५८१८४०७९।१९	७।५	६६११४५६९।२	७।५	७३३५४११४।५१	७।५
अनुगमन र मूल्यांकन	२	११४०१४४३	१।६३	१२६४५३३९।८८	१।६३	१४३६८८९९।७	१।६३	१५९४२२९४।२२	१।६३
जम्मा		६९९४७५०००	१००	७७५७८७७२२।५	१००	८८१५२७५८९	१००	९७८०५४८६०।१	१००

परिच्छेद ३ : आर्थिक क्षेत्र

३.१ वर्तमान अवस्था

नगरपालिकामा कृषि क्षेत्रको कुल ग्राहस्थ उत्पादन रु. १०८.६७ करोड पुगेको छ। यहाँको धान, मकै, गहुँ, कोदो, फापर, आलु लगायतको खाद्यान्न बाली निर्यात हुने गर्दछ। कृषि भूमिको उत्पादकत्व ०.२१ मे. ट. प्रति रोपनी छ। १५ वटा प्राङ्गारिक खेतिको पकेट क्षेत्र स्थापना गरिएको छ। कृषि उत्पादनलाई व्यवस्थापन गर्नका लागि २ वटा सामुदायिक भण्डारण केन्द्रको स्थापना भएको छ, भने बाली तथा पशुपंछी विमा १५.०५ प्रतिशत रहेको छ। जम्मा क्षेत्रफल १३०.०१ व. कि. मि मा कृषि क्षेत्रले ७९.५७ व. कि. मि. ओगटेको छ र यो कूल क्षेत्रफलको ६१.२० प्रतिशत हो।

खेति योग्य जमिन मध्ये ११९७.५२ हेक्टर जमिन अर्थात खेती योग्य जमिनको जम्मा १५.०५ प्रतिशतमा मात्र दिगो सिंचाई सुविधा छ। नगरपालिकाको २२८१.२७ हेक्टर खेतियोग्य जमीनमा सिंचाई पुऱ्याउन कठिन छ। आशिक रुपमा १५६०.३६ हेक्टर जमिनमा सिंचाई पुगेको छ, भने २९१७.८३ हेक्टर जमिनमा सिंचाई पुऱ्याउन सकिने तर अहिले सम्म सिंचाई नपुगेको अवस्था छ।

नगरपालिका भित्रको कुल खाद्य उत्पादन २४२३३.६२ मेट्रिक टन देखिएको छ, भने फलफुल तथा तरकारी उत्पादन ५१५८.८६ मेट्रिक टन रहेको छ। सबै प्रकारको जमीनमा सबै खाले बालीका आधारमा औषत खेतियोग्य जमीनको उत्पादकत्व भने ०.२१ मेट्रिक टन प्रति रोपनी रहेको छ। नगरपालिकामा सिंचाईको वा अन्य कारणले खेती नगरिएको जमिनको हिस्सा पनि उल्लेख्य छ।

नगरपालिकामा ३७ वटा सहकारी, २२ वटा कृषि सहकारी र १३ वटा महिला सहकारीले नगरपालिका वासीमाभक्त वित्तीय क्षेत्रको प्रतिनिधित्व गरेका छन्। आधार वर्षमा ४६.३३ प्रतिशत परिवार सहकारीका सदस्य बनेका छन्। राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार यस नगरपालिका भित्र कुल १२५१६ घरधुरीमा ५४३५१ जनसंख्या रहेका छन्। उक्त जनसंख्या मध्ये ६५.५३ प्रतिशत आर्थिक रुपले सक्रिय जनसंख्या रहेका छन्। आर्थिक रुपले सक्रिय जनसंख्या र रोजगारी सम्बन्धी सम्पूर्ण विवरणहरु १० वर्ष वा सोभन्दा माथिल्लो उमेर समूहको जनसंख्याको मात्र लिइने अन्तर्राष्ट्रिय प्रचलन अनुसार विश्लेषण गर्दा यस जिल्लाको आर्थिक रुपमा सक्रिय जनसंख्याको प्रतिशत ६३.५९ र कुल रोजगारी दर आर्थिक रुपमा सक्रिय जनसंख्या मध्येबाट ५७.४५ प्रतिशत मात्र रहेको देखिन्छ।

कामको खोजी गरेको उच्च जनसंख्या १०२५ पनि यसै उमेर समूह अन्तर्गत पर्दछन्। सबैभन्दा धेरै १० देखि १४ उमेर समूहका बालबालिका अध्ययनमा रहेको देखिन्छ, जसमा ३३८६६ जनसंख्या रहेको छ। आधार वर्षमा नगरपालिकाका २७६६ जना युवा र ८४० जना महिला रोजगारीका लागि विदेशिएका छन्। केही युवाहरु (१९७१ जना) आधुनिक कृषि तथा पशुपालन व्यवसायमा संलग्न भई आय आर्जनको लागि समाजमा उदाहरणीय बनेका पनि छन्। महिला श्रम सहभागिता दर ३८.५४ प्रतिशत रहेको छ।

३.२ अवसर र चुनौतीहरू

वित्तीय लगानीको सुरक्षा सुनिश्चित गर्नु, स्थानीय सहकारीलाई व्यवस्थित गर्नु, पिछडिएका वर्गमा वित्तीय पहुँच बढाउनु यस क्षेत्रका चुनौतीहरू भएकाले त्यसका लागि नगरपालिकाले प्रभावकारी योजना तर्जुमा गर्नु पर्ने हुन्छ । नगदेबाली, फलफूल आदि प्रशस्तै उत्पादन हुने भएकोले कृषकलाई कृषिमा प्रेरित गरी, उन्नत जातको बीउ बीजन तथा निर्यातका लागि सहजीकरण गरी कृषक संगसंगै नगरपालिकाको पनि आन्तरिक आम्दानी बढाउन सकिन्छ ।

त्यसै गरी परम्परागत कृषि पद्धतिको परिणाम स्वरूप कृषि ईतर क्षेत्रमा लागेका युवा कृषकहरूलाई कृषिमा पुनः स्थापित गर्नु । मल, बिउ, सिंचाई, आदि किसानको पहुँचभन्दा बाहिरका परिधिहरू कृषकसम्म पुऱ्याउन चुनौति । एउटै प्रकारको माटो र हावापानी भएको खेती योग्य जमिनको चक्का बन्दी गरेर कुनै एक ठाउँमा एकै प्रकारको बाली लगाउँदा हुने फाईदा बारे कृषकलाई बुझाउन चुनौतीपूर्ण छ । आधुनिक कृषि तथा पशुपालन व्यवसायमा युवा तथा महिलाको संलग्नता, पालिकाबाट उद्यमशीलता विकासका लागि तालिमको व्यवस्था, युवा लक्षित उद्यमशील योजना, कृषि क्षेत्रको बढ्दो व्यावसायिकरण यस क्षेत्रमा सिर्जित अवसरहरू हुन् । जनसंख्या वृद्धिको अनुपातमा रोजगारीका अवसरको सिर्जना गर्नु, औद्योगिक क्षेत्रको विस्तार गर्नु, दक्ष जनशक्तिको प्राप्ति गर्नु, घरेलु उद्यमको प्रवर्द्धन गर्नु यस क्षेत्रका चुनौतीहरू हुन् ।

विभिन्न जातजाति एवम् वाद्यवादन सङ्ग्राहलय निर्माण मार्फत पर्यटन प्रवर्द्धनको सम्भावना हुनु, नगरपालिकाका नीति तथा कार्यक्रममा पर्यटन क्षेत्र प्राथमिकतामा पर्नु यस क्षेत्रका अवसरहरू हुन् । यस नगरपालिकामा युवा र आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्याको बाहुल्यता रहेको छ जसको परिचालन मार्फत नगरपालिकाले स्थानीय विकासका कार्यलाई तिब्रतर रूपमा अगाडी बढाउन सक्दछ । त्यसैले यो संख्या आफैमा एउटा महत्त्वपूर्ण अवसरको रूपमा लिन सकिन्छ । त्यसको अलावा विदेशमा आर्जित विप्रेषण र सिकेको सीप आफ्नो थात्थलोमा प्रयोग गर्न सकेमा आर्थिक विकासमा योगदान पुगुका साथै उत्पादन एवम् रोजगारको अवसर समेत विस्तार हुने अवसर देखिन्छ । अर्को तर्फ बढ्दो बसाईसराई र वैदेशिक रोजगारीमा जाने प्रवृत्तिले स्थानीय स्तरमा जनशक्तिको कमी, पारिवारिक र सामाजिक समस्या र परनिर्भरता बढिरहेको छ ।

३.३ क्षेत्रगत योजना, योजना अवधी र बजेट अनुमान

विदुर नगरपालिकाले राष्ट्रिय र प्रादेशिक प्राथमिकताका आधारमा पालिकाको आन्तरिक स्रोत, साधन तथा बिगतका आर्थिक र सामाजिक उपलब्धिलाई संस्थागत गर्दै अबको आर्थिक सामाजिक विकास दिगो, मितव्ययी र परिणाममुखी बनाउन यो आवधिक योजना तयार गरेका छौं । योजनाले प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रहरू छुट्याएको छ । राष्ट्रिय लक्ष्यलाई हासिल गर्न सहयोग गर्दै स्थानीय वासीको आर्थिक, सामाजिक रूपान्तरणमा योगदान पुर्याउने गरी योजना पहिचान गरेको छ । प्राथमिकता प्राप्त योजनाहरूको लागि आवश्यक पर्ने वित्तीय स्रोतको अनुमानित खाका पनि तयार गरेको छ । आवधिक योजनाले तय गरेका प्राथमिकता, योजना र वित्तीय लागत निम्न अनुसारको हुने गरी प्रस्ताव गरिएको छ ।

३.४ कृषि, पशुपंक्षी तथा मत्स्य विकास

तालिका नं. ३.४.१ कृषि, पशुपंक्षी तथा मत्स्य विकासका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती

क्र.स.	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधी (देखि सम्म)	वित्तीय व्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी.क्षे	समुदाय/ सहकारी	गै.स. क्षे
१	प्रत्येक वडामा २ वटा बाली तथा पशुजन्य पकेट क्षेत्र विकास योजना	पकेट क्षेत्र	२०७८-०७९	२२६२९९४।४	२००००००	२६२९९४।४०३			
२	वार्षिक ३०० कृत्रिम गर्भाधान कार्यक्रम	कृत्रिम गर्भाधान	२०७८-०७९- २०७९-०८०	१६९७२४५।८	१५०००००	१९७२४५।८०२			
३	कृषि तथा पशु विमा (कम्तिमा ४०० पशु विमा)	कृषि व्यवसायिकरण	२०७८-०७९	२९४१८९२।७२	२६०००००	३४१८९२।७२४			
४	कृषितर्फको किसान सञ्जाल कार्यक्रम कम्तिमा महिनाको एक पटक	कृषि व्यवसायिकरण	२०७८-०७९	२२६२९९४।४	२००००००	२६२९९४।४०३			
५	३ वटा तरकारी संकलन केन्द्र तथा २ वटा हाट बजार निर्माण	कृषि व्यवसायिकरण	२०७८-०७९- २०७९-०८०	२४८९२९३।८४	२२०००००	२८९२९३।८४३			
६	पशुतर्फको किसान सञ्जाल कार्यक्रम कम्तिमा महिनाको एक पटक	कृषि व्यवसायिकरण	२०७८-०७९	२२६२९९४।४	२००००००	२६२९९४।४०३			
७	Cok chamber, seed bank, गोदाम घर निर्माण (कमश प्रत्येक वडामा २ वटा)	कृषि व्यवसायिकरण	२०७८-०७९- २०७९-०८०	५६५७४८६।०१	५००००००	६५७४८६।००७			
८	१५ दिनको कृषक क्षमता अभिवृद्धि तालिम (बाखा, वंगुर, गाई, भैसी)	क्षमता विकास	२०७८-०७९	१६९७२४५।८	१५०००००	१९७२४५।८०२			
९	आधुनिक तथा व्यवसायिक कृषि प्रबर्द्धनका लागि बहुवर्षे उच्च मुल्यका वनस्पतीको खेति मार्फत आय आर्जनमा अभिवृद्धि गर्ने	रोजगारी सिर्जना	२०७८-०७९- २०८०-०८१	१६९७२४५।८	१५०००००	१९७२४५।८०२			
१०	कृषिलाइ सम्मानीत पेशाको रुपमा स्थापीत गर्दै कृषि उद्यमशिलताको विकास गरी युवा मार्फत व्यवसायिक कृषिको प्रबर्द्धन तथा खाद्य सुरक्षामा टेवा पुर्याउने	कृषि व्यवसायिकरण	२०७८-०७९- २०८०-०८१	४५२५९८८।८१	४००००००	५२५९८८।८०६			
११	महामारीले निम्त्याउन सक्ने भोकमरीको चरम समस्यालाई मध्यनजर गर्दै कृषि उत्पादनमा वृद्धि गर्न विशेष कार्यक्रम	कृषि व्यवसायिकरण	२०७८-०७९- २०८०-०८१	४५२५९८८।८१	४००००००	५२५९८८।८०६			
१२	मत्स्य विकास कार्यक्रम	मत्स्य विकास	२०७८-०७९- २०७९-०८०	४५२५९८८।८१	४००००००	५२५९८८।८०६			

क्र.स.	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधी (देखि सम्म)	वित्तीय व्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी.क्षे	समुदाय/ सहकारी	गै.स. क्षेत्र
	जम्मा			३६५४७३५९.६	३२३०००००	४२४७३५९.६९			

३.५ भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिवी निवारण

तालिका नं. ३.५.१ भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिवी निवारणका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती

क्र.स.	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधी (देखि सम्म)	वित्तीय व्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी.क्षे	समुदाय/ सहकारी	गै.स. क्षेत्र
१	माटो परिक्षण तथा सेवा सुधार कार्यक्रम	माटो परिक्षण	२०७८-०७९	७२०९४५१०९७	१००००००	-२७९८५४१९८३			
२	भुउपयोग नीति मार्फत भूमिको वैज्ञानिक प्रयोग गर्दै उत्पादन तथा उत्पादकत्व बढाउन कृषि सहकारी, कृषक समुह तथा व्यवसायिक कृषि फारमहरुको परिचालन गरी गरिवी न्यूनीकरणमा टेवा पुर्याउने	गरिवी निवारण	२०७८-०७९-२०८०-०८१	१४४०२९०१०३	२००००००	-५५९७०९१९६६			
३	जग्गा बाँफो राख्ने कार्यलाई निरुत्साहित गर्न खाली जग्गाको सर्वेक्षण गरी जमिनको प्रकृति अनुसारको भुउपयोग नीति अवलम्बन	भुउपयोग नीति	२०७८-०७९-२०७९-०८०	१४४०२९०१०३	२००००००	-५५९७०९१९६६			
४	भूमि बैंकको अवधारणा कार्यान्वयन गरिने	सहकारी प्रोत्साहन	२०७८-०७९-२०७९-०८०	१०८०२९७५३	१५०००००	-४९९७८२१४७५			
५	सामुहिक तथा सहकारी खेतीलाई प्रोत्साहन गर्ने	कृषि उत्पादन	२०७८-०७९	७२०९४५१०९७	१००००००	-२७९८५४१९८३			
६	सबै सहकारीहरुमा विद्युतिय सूचना प्रणालीको विकास गरी सहकारी सूचना केन्द्रको स्थापना	विद्युतिय सूचना प्रणालीको विकास	२०७८-०७९	७२०९४५१०९७	१००००००	-२७९८५४१९८३			
७	सहकारीको उत्पादन प्रवर्द्धन र क्षमता विकास कार्यक्रम	सहकारी व्यवस्थापन	२०७८-०७९	१०८०२९७५३	१५०००००	-४९९७८२१४७५			
८	सेवा ग्राहीहरुको घनत्व र भेगीय आधारमा सहकारी संस्थाहरुको स्थानीयकरण र एकिकरण	सहकारी एकिकरण	२०७८-०७९-२०८०-०८१	१०८०२९७५३	१५०००००	-४९९७८२१४७५			
९	महिला, गरिव, सिमान्तकृत, भिन्न क्षमता भएका	गरिवी	२०७८-०७९-	७२०९४५१०९७	१००००००	-२७९८५४१९८३			

क्र.स.	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधि (देखि सम्म)	वित्तीय व्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी.क्षे	समुदाय/ सहकारी	गै.स क्षे
	व्यक्ति, भूमिहीन तथा पिछडिएको वर्ग र श्रमिकको जीवनस्तर सुधार ल्याउन सहकारी पद्धतिको व्यवसायमा पहुँच बढाईने	निवारण	२०७९-०८०						
१०	गरिव घरपरिवार लक्षित कार्यक्रम सञ्चालन गरिने	गरिवी निवारण	२०७८-०७९	१४४०२९०।०३	२००००००	-५५९७०९।९६६			
	जम्मा			१०४४२९०२।७	१४५०००००	-४०५७८९७।२६			

३.६ श्रम तथा रोजगारी

तालिका नं. ३.६.१ श्रम तथा रोजगारीका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती

क्र.स.	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधि (देखि सम्म)	वित्तीय व्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी.क्षे	समुदाय/ सहकारी	गै.स क्षे
१	स्थानीय स्रोत साधनको उपयोग गरी रोजगारी सिर्जना	रोजगारी सिर्जना	२०७८-०७९- २०८०-०८१	२३४९.४७।३१२	३००००००	-२७६५.०५२।६९			
२	विकास निर्माणका कार्यहरुमा स्थानीय जनशक्ति परिचालन	रोजगारी सिर्जना	२०७८-०७९	१५६६३९।५४९	२००००००	-१८४३३६८।४६			
३	महामारीका कारण रोजगारी गुमाएका श्रमिक, साना किसान, असहाय व्यक्ति, गरिव तथा विपन्न वर्गका परिवारलाई लक्षित गरी स्वास्थ्य, शिक्षा, सीप विकास तालिम र रोजगारी एवम् आयआर्जन सम्बन्धी विशेष कार्यक्रम	क्षमता विकास	२०७८-०७९	१५६६३९।५४९	२००००००	-१८४३३६८।४६			
४	कोभिड - १९ को महामारीका कारण भित्रने बेरोजगारहरुको सम्भावित पङ्क्तिलाई पूर्वाधार विकास घरेलु उद्योग, निर्माण तथा सेवा क्षेत्रमा परिचालन गर्ने	रोजगारी सिर्जना	२०७८-०७९- २०७९-०८०	२३४९.४७।३१२	३००००००	-२७६५.०५२।६९			
५	प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रमलाई थप व्यवस्थित र प्रभावकारी रुपमा सञ्चालन गर्ने	रोजगारी सिर्जना	२०७८-०७९	११७४७३।६५६	१५०००००	-१३८२५.२६।३४			
६	नगरपालिका भित्रका दलित तथा विपन्नलाई आ-आफ्नो सम्मानित पेशालाई मर्यादित तुल्याउन क्षमता अभिवृद्धि तालिम तथा सिपको व्यवस्थापन	क्षमता विकास	२०७८-०७९	१५६६३९।५४९	२००००००	-१८४३३६८।४६			

क्र.स.	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधि (देखि सम्म)	वित्तीय व्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी.क्षे	समुदाय/सहकारी	गै.स.क्षे
७	बेरोजगारहरुको ज्ञान, सीप योग्यता, अनुभव र बजारको मागका आधारमा आवश्यक पर्ने सिप विकास तालिमको पहिचान गरी तालिम दिने तथा तालिमका लागि सम्बन्धित नियकायमा सिफारिस गर्ने	क्षमता विकास	२०७८-०७९	११७४७३६५६	१५०००००	-१३८२५२६१३४			
८	निर्वाहमुखी खेतिलाई व्यवसायिक खेतीको रूपमा विकास गरी रोजगारी सिर्जना गर्ने	रोजगारी सिर्जना	२०७८-०७९-२०७९-०८०	२३४९४७१३१२	३००००००	-२७६५०५२६९			
९	ग्रामिण औद्योगिकरण मार्फत स्थानीय सिप, क्षमताको उच्चतम प्रयोग र प्रबर्द्धन गर्दै स्थानीय स्तरमा रोजगारीको अवसर सिर्जना गर्ने	रोजगारी सिर्जना	२०७८-०७९-२०७९-०८०	१५६६३१५४१	२००००००	-१८४३३६८१४६			
	जम्मा			१५६६३१५४१	२०००००००	-१८४३३६८१४६			

३.७ बैंक तथा वित्तीय संस्था

तालिका नं. ३.७.१ बैंक तथा वित्तीय संस्थाका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती

क्र.स.	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधि (देखि सम्म)	वित्तीय व्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी.क्षे	समुदाय/सहकारी	गै.स.क्षे
१	वित्तीय साक्षरता कार्यक्रम सञ्चालन गरिने	वित्तीय साक्षरता	२०७८-०७९-२०७९-०८०	१४२३९२१३१	१५०००००	-१३५७६०७६९			
२	स्थानीय स्तरमा सञ्चालित विभिन्न आर्थिक गतिविधि सञ्चालन गर्ने समुह, संघ, संस्थाहरुको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्दै तीनिहरुलाई जन उत्तरदायि तथा वित्तीय अनुशासन कायम गर्ने गराउने खालका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने	वित्तीय अनुशासन	२०७८-०७९	१४२३९२१३१	१५०००००	-१३५७६०७६९			
३	वडा बासीहरुको वित्तीय संघसंस्थाहरुमा पहुँच तथा नियन्त्रण बढाउन, आर्थिक अनुशासन कायम गर्न वित्तीय जागरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	आर्थिक अनुशासन कायम	२०७८-०७९	१४२३९२१३१	१५०००००	-१३५७६०७६९			
४	सामाजिक सुरक्षा भत्ता बैंकिङ्ग प्रणाली मार्फत वितरण गरिने	बैंकिङ्ग प्रणाली	२०७८-०७९	१४२३९२१३१	१५०००००	-१३५७६०७६९			

क्र.स.	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधि (देखि सम्म)	वित्तीय व्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी.क्षे	समुदाय/सहकारी	गै.स.क्षे
		विकास							
५	पालिकाको राजश्व प्रणाली बैक तथा मोवाइल बैकिङ्ग (इ बैकिङ्ग) मार्फत सञ्चालन गरीने	बैकिङ्ग प्रणाली विकास	२०७८-०७९	१८९८५६१४१४	२००००००	-१८९०१४३१५९			
६	आर्थिक अनुशासन कायम गर्न बैक मार्फत कारोवारलाइ अनिवार्य बनाउने	आर्थिक अनुशासन कायम	२०७८-०७९-२०७९-०८०	१४२३९२१३१	१५०००००	-१३५७६०७१६९			
७	वित्तीय संस्थाहरु सँगको सहकार्यमा साभेदारी मुलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	साभेदारी कार्यक्रम	२०७८-०७९	१४२३९२१३१	१५०००००	-१३५७६०७१६९			
	जम्मा			१०४४२१०१२७	११००००००	-९९५५७८९१७३			

३.८ पर्यटन- ग्राणीण तथा स्थानीय पर्यटन

तालिका नं. ३.८.१ पर्यटन- ग्राणीण तथा स्थानीय पर्यटनका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती

क्र.स.	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधि (देखि सम्म)	वित्तीय व्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी.क्षे	समुदाय/सहकारी	गै.स.क्षे
१	पर्यटकीय गन्तव्यहरुको पहिचान र प्रवर्द्धन	पर्यटन विकास	२०७८-०७९	५५९३९१८३६१	५००००००	-४४४०६०१६४			
२	होमस्टे सञ्चालनका लागि उपयुक्त बस्तीहरु छनौट र विकासका लागि अनुदान	पर्या पर्यटन विकास	२०७८-०७९-२०७९-०८०	४४७५१८६८९	४००००००	-३५५२४८१३१			
३	पर्यटन क्षेत्र विकासका लागि आवश्यक पूर्वाधार विकास	पर्यटन विकास	२०७८-०७९-२०७९-०८०	५५९३९१८३६१	५००००००	-४४४०६०१६४			
४	पर्यटन व्यवसायमा टेवा पुऱ्याउने व्यवसायीहरुलाई सम्मान	पर्यटन विकास	२०७८-०७९	५५९३९१८३६१	५००००००	-४४४०६०१६४			
५	विदुर नगरपालिकाको प्राकृतिक सौन्दर्यतालाई पर्यटन प्रवर्द्धनसँग जोड्ने	पर्यटन विकास	२०७८-०७९	५५९३९८१३६१	५००००००	-४४४०६०१६४			

क्र.स.	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधी (देखि सम्म)	वित्तीय व्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी.क्षे	समुदाय/सहकारी	गै.स.क्षे
६	पर्यटन क्षेत्र प्रवर्धनको लागि ऐतिहासिक, धार्मिक, सांस्कृतिक, प्राकृतिक, आदि विभिन्न क्षेत्रलाई समेटि वृहत पर्यटन गुरुयोजना निर्माण गर्ने	पर्यटन विकास	२०७८-०७९	१६७८१९.५०८	१५०००००	-१३३२१८०।४९			
७	हरेक बडामा रहेका सांस्कृतिक सम्पदाको पहिचान गरी तिनीहरूलाई सांस्कृतिक-पर्या-पर्यटन क्षेत्र (Eco-Cultural Tourism Hub) को रूपमा विकास गर्ने	पर्यटन विकास	२०७८-०७९-२०८०-०८१	२२३७५९।३४५	२००००००	-१७७६२४०।६६			
	जम्मा			१५६६३१५।४१	१४००००००	-१२४३३६८४।६			

३.९ उद्योग, ब्यापार र आपूर्ति व्यवस्था

तालिका नं. ३.९.१ उद्योग, ब्यापार र आपूर्ति व्यवस्थाका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिति

क्र.स.	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधी (देखि सम्म)	वित्तीय व्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी.क्षे	समुदाय/सहकारी	गै.स.क्षे
१	सफ्टवेयर प्रयोग गरी अनलाइन प्रणालीबाट उद्योग दर्ता प्रकृत्यालाई व्यवस्थित गर्ने	उद्योग स्थापना	२०७८-०७९-२०७९-०८०	८३५३६।८२२	२००००००	-१९१६४६३।१८			
२	कोसेली घरको स्थापना, सञ्चालन, व्यवस्थापन गर्ने	कोसेली घरको स्थापना	२०७८-०७९	१६७०७३।६४४	४००००००	-३८३२९२६।३६			
३	निर्यातमुलक उद्योगको स्थापनामा जोड	उद्योग स्थापना	२०७८-०७९	४१७६८।४११	१००००००	-९५८२३१।५८९			
४	औद्योगिक ग्रामको निर्माण	औद्योगिक क्षेत्र स्थापना		३३४१४७।२८८	८००००००	-७६६५८५२।७१			
५	ठुला तथा मझौला उद्योग स्थापनाका लागि नेपाल सरकारसंग पहल	उद्योग स्थापना	२०७८-०७९	६२६५२।६१६५	१५०००००	-१४३७३४७।३८			
६	नियमित बजार अनुगमन	अनुगमन	२०७८-०७९-२०७९-०८०	६२६५२।६१६५	१५०००००	-१४३७३४७।३८			
७	गरिवी निवारणका लागि लघुउद्यम कार्यक्रम	उद्योग स्थापना	२०७८-०७९	४१७६८।४११	१००००००	-९५८२३१।५८९			

क्र.स.	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधी (देखि सम्म)	वित्तीय व्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी.क्षे	समुदाय/ सहकारी	गै.स .क्षे
			२०७९-०८०						
८	आपूर्ति व्यवस्था सहज बनाउन स्थानिय उत्पादकको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने	सहज आपूर्ति व्यवस्था	२०७८-०७९	६२६५२१६९६५	१५०००००	-१४३७३४७१३८			
९	स्थानीय स्रोत साधनमा आधारीत साना तथा मझौला उद्योगको स्थापना गरी व्यापार तथा आपूर्तिलाइ सहज गर्दै प्रबर्द्धन गर्ने	सहज आपूर्ति व्यवस्था	२०७८-०७९	६२६५२१६९६५	१५०००००	-१४३७३४७१३८			
१०	उद्यमशीलताको विकास लागि प्रोत्साहन, अनुदान तथा सहूलियत ऋणको व्यवस्था गर्ने कार्यक्रम	उद्यमशीलता को विकास	२०७८-०७९- २०८०-०८१	१२५३०५१२३३	३००००००	- २८७४६९४१७७			
	जम्मा			१०४४२१०१२७	२५००००००	-२३९५५७८९१७			

परिच्छेद ४: सामाजिक क्षेत्र

४.१ पृष्ठभूमि

नगरपालिकामा शैक्षिक क्षेत्रको विकासका लागि विविध प्रयासहरू गरिएको छ । परिणामस्वरूप हाल साक्षरता दर ८५.२१ प्रतिशत पुगेको छ । हालसम्ममा ६ वटा सामूदायिक सिकाई केन्द्र सञ्चालनमा रहेका छन् । बालबालिकामैत्री शौचालय भएका, खानेपानीको सुविधा भएका र बालमैत्री पूर्वाधार भएका सार्वजनिक विद्यालयको संख्या क्रमशः ५२.३१ प्रतिशत, ५३.७७ प्रतिशत र ४२.१८ प्रतिशत पुगेको छ । २५ वटा विद्यालयमा कम्प्युटर ल्याब तथा २१ वटा विद्यालयमा विज्ञान ल्याबको व्यवस्था गरिएको छ । तर प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा भने सञ्चालन हुन सकेको छैन ।

विद्यालय नगएका ५ देखि १४ वर्ष सम्मका बालक ४.३८ प्रतिशत रहेका छन् भने ५-१८ वर्षका विद्यालय नगएका बालिका ४.९७ प्रतिशत छन् । नगरपालिकावासीको अपेक्षित आयु (जन्महुदाको) प्रतिहजार जम्मा ६३ वर्ष छ । ४५ मिनेटको दुरीमा स्वास्थ्य सेवामा पहुँच भएको जनसंख्या ६४.२६ प्रतिशत छ । बाल मृत्युदर (प्रतिहजार जिवित जन्ममा) १६.३८ पुगेको छ । कुल बालबालिकाको ६९.८२ प्रतिशत बालबालिकाले पोषणको जाँच गराएका छन् । १५ देखि ३९ वर्ष उमेर समुहको युवा जनसंख्यामा १५.३४ प्रतिशत युवा विदेशिएका छन् । ६० प्रतिशत युवा बेरोजगार छन् । १८ प्रतिशत महिलाले मात्र रोजगारी पाएका छन् । युवा हत्या र आत्महत्याको घटना तथा कुलतमा फस्ने समस्या रोकिएको छैन ।

यद्यपि आधुनिक कृषि तथा पशुपालन व्यवसायमा संलग्न १०.९३ प्रतिशत युवाहरूको संलग्नताले युवा स्वरोजगारको सम्भावनालाई उजागर गरेको छ । नगरपालिकामा सुरक्षित खानेपानी पुगेको जनसंख्या जम्मा २७.९५ प्रतिशत छ । ७३.२१ प्रतिशतले पाइपको पानी प्रयोग गर्ने गरेका छन् । साधारण शौचालय भएको परिवार ४५.७४ प्रतिशत छ । प्राकृतिक स्रोतको उपयोगमा स्थानीय समुदायको लगानी अंश २०.६२ प्रतिशत रहेको छ । नगरपालिकामा सुविधा सम्पन्न ८ वटा जेष्ठ नागरिक ग्राम (ज्ञान केन्द्र) स्थापना गरिएको छ ।

नगरपालिकामा महिला श्रम सहभागिता दर बढ्नु, नगरपालिकाका विभिन्न कृषि, सिंचाई, वन आदि क्षेत्रका समितिमा महिला, दलित र सिमान्तकृत समुदायको प्रतिनिधित्व बढ्नु, शिक्षामा लक्षित वर्गको पहुँच वृद्धिका लागि विभिन्न कार्यनीतिहरू अपनाइनु लक्षित वर्गको उत्थानका दृष्टिकोणले सबल पक्षहरू हुन् । नगरपालिकामा आधार वर्षमा २४ वटा सांस्कृतिक तथा पुरातात्विक सम्पदाहरूको अध्ययन अनुसन्धान सम्पन्न गरिएको छ । नगरपालिकामा १६ प्रतिशत नेवारी भाषा, ३ प्रतिशत तामाङ भाषा बोलिन्छ भने ५५ प्रतिशत नेपाली भाषा बोलिन्छ । भाषा, साहित्य, कला र संस्कृतिसँग सम्बन्धित २ वटा सङ्ग्रालयहरू रहेका छन् । ३८ वटा धार्मिक र ऐतिहासिक स्थलमा पूर्वाधार निर्माण गरिएको छ । १२ वटा भाषा, साहित्य, कला र संस्कृतिको संरक्षण र प्रवर्धनमा क्रियाशिल संघ संस्थाहरू रहेका छन् ।

४.२ अवसर तथा चुनौतिहरु

नगरपालिकाका शिक्षक पुरस्कार, नमूना बहुप्राविधिक शिक्षालय स्थापनाका लागि प्रयास, गरिब, विपन्न तथा असहाय जेहेनदार विद्यार्थीलाई उच्च शिक्षा अध्ययनमा सहयोग, स्वयंसेवक शिक्षकको अवधारणा, कोभिडबाट असहाय भएकाहरुको संरक्षणको योजना आदिले शैक्षिक क्षेत्रमा सकारात्मक वातावरण सिर्जना गरेका छन् । विद्यालयमा विज्ञान ल्याव तथा पुस्तकालयको व्यवस्था गर्ने क्रम बढ्नु, विद्यालय सवलीकरण कार्यक्रम प्रभावकारी हुनु, विपदबाट प्रभाविता बालबालिकालाई विद्यालय शिक्षामा सहयोग, शिक्षक शिक्षिकाको क्षमता विकास तालिम, प्राविधिक एवम् व्यावसायिक शिक्षा विकासको प्रयास यस क्षेत्रका अवसरहरु हुन् । नगरपालिकाद्वारा सञ्चालित स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रम, वातावरणमैत्री स्वास्थ्य संस्थाको परिकल्पना, घुम्ती कोषको स्थापना तथा विस्तारको योजना, विपन्न वर्ग स्वास्थ्य सहायता कार्यक्रम, ज्येष्ठ नागरिक सेवा कार्यक्रम, महिलाको स्वास्थ्य सेवामा पहुँच विस्तार स्वास्थ्य क्षेत्रमा विकासको लागि सिर्जित अवसरहरु हुन् ।

साक्षरता दर बढाउनु, सबै विद्यालयमा बालमैत्री पूर्वाधारको विकास गर्नु, खानेपानीको सुविधा पुऱ्याउनु, शिक्षक अभावको समस्या समाधान गर्नु, महिला, अपाङ्ग तथा पिछ्छडिएका वर्गको क्षमता विकास गर्नु यस क्षेत्रका चुनौतीहरु हुन् । युवा बेरोजगारी घटाउनु, आधुनिक कृषि तथा पशुपालन व्यवसायमा संलग्न युवाको संख्या बढाउनु, सबै वर्ग र जातिका युवामा समानताको भाव जगाउनु, युवा स्वरोजगारका लागि आवश्यक कोष तथा बजेटको व्यवस्था गराउनु यस क्षेत्रका चुनौतीहरु हुन् ।

४.३ क्षेत्रगत योजना, योजना अवधी र बजेट अनुमान

आवधिक योजनाले पहिचान गरेका सामाजिक क्षेत्र अन्तर्गतका परियोजनाहरुले नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारले तोकेका प्राथमिकताहरुलाई प्राथमिकता क्रममा राखेर परियोजना छनौट भएका छन् । छनौट भएका परियोजनाहरु पालिका तथा वडा स्तरमा भएका समूह छलफल, सरोकार वालाहरुका सुझाव र विज्ञहरुका अनुभवका आधारमा तयार पारिएका हुन् । छनौट भएका परियोजनाहरुको वित्तीय स्रोत तथा लागत परिमाण प्रस्ताव गरिएको छ ।

४.४ शिक्षा

तालिका नं. ४.४.१ शिक्षाका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती

क्र.स	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधी (देखि सम्म)	वित्तीय व्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी. क्षेत्र	समुदाय/सहकारी	गै.स. क्षेत्र
१	प्राविधिक शिक्षामा जोड दिने	प्राविधिक जनशक्ति उत्पादन	२०७८-०७९-२०८०-०८१	१४१३१९,२६।५	२००००००	१२१३१९,२६।५			
२	उच्च माध्यामिक तह (१२ कक्षा) सम्मको शिक्षा निशुल्क	निशुल्क शिक्षा	२०७८-०७९-२०८०-०८१	२८२६३८५३	४००००००	२४२६३८५३			
३	एक बडा एक प्राविधिक विद्यालयको नीति	प्राविधिक जनशक्ति उत्पादन	२०७८-०७९-२०८०-०८१	६३५९,३६६९।१	९००००००	५४५९,३६६९।१			
४	उच्च शिक्षा छात्रवृत्ति (B.E , MBBS...)	प्राविधिक जनशक्ति उत्पादन	२०७८-०७९-२०८०-०८१	६३५९,३६६९।१	९००००००	५४५९,३६६९।१			
५	निशुल्क अडग्रजी माध्यमको पठनपाठनको लागि निशुल्क अडग्रजी माध्यमका पाठ्यपुस्तकको व्यवस्थापन	निशुल्क शिक्षा	२०७८-०७९-२०८०-०८१	२११९७८८९।७	३००००००	१८१९७८८९।७			
६	स्वयंमसेवक शिक्षकको व्यवस्थापन	शिक्षामा पहुँच	२०७८-०७९	२८२६३८५३	४००००००	२४२६३८५३			
७	शिक्षक, विद्यार्थीको क्षमता विकासका लागि भ्रमण र अन्य विभिन्न कार्यक्रम	क्षमता विकास	२०७८-०७९-२०७९-०८०	१४१३१९,२६।५	२००००००	१२१३१९,२६।५			
८	तालिम, शिक्षा तथा प्राविधिक सुविधा प्रदान गर्ने	क्षमता विकास	२०७८-०७९-२०८०-०८१	१४१३१९,२६।५	२००००००	१२१३१९,२६।५			
	जम्मा			२४७३०८७१३	३५००००००	२१२३०८७१३			

४.५ स्वास्थ्य, पोषण तथा खाद्य सुरक्षा

तालिका नं. ४.५.१ स्वास्थ्य, पोषण तथा खाद्य सुरक्षाका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती

क्र.स	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधी (देखि सम्म)	वित्तीय व्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी.क्षे	समुदाय / सहकारी	गै.स.क्षे
१	जनसङ्ख्या र भुगोलका आधारमा आवश्यक स्वास्थ्य चौकी निर्माण	स्वास्थ्य सेवाको पहुँच	२०७८□०७९- २०८०□०८१	२११९७८८९।७	६००००००	१५१९७८८९।७			
२	महिला स्वास्थ्य स्वयमसेविकालाई प्रोत्साहनका लागि भ्रमण भत्ता	स्वास्थ्य सेवाको पहुँच	२०७८□०७९- २०८०□०८१	३५३२९८१।६२	१००००००	२५३२९८१।६२			
३	निशुल्क स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन	पोषण कार्यक्रम	२०७८□०७९- २०८०□०८१	७०६५९६३।२४	२००००००	५०६५९६३।२४			
४	बाल बालिका, ज्येष्ठ नागरीक तथा अपांगता भएका व्यक्तिहरुको लागि त्रैमासिक घरदैलो स्वास्थ्य कार्यक्रम	स्वास्थ्य सेवाको पहुँच	२०७८□०७९- २०७९□०८०	१०५९८९।४४।९	३००००००	७५९८९।४४।६६			
५	पूर्ण खोप तथा भिटामिन सेवनको बारेमा सचेतना कार्यक्रम	स्वास्थ्य सेवाको पहुँच	२०७८□०७९	५२९९।४७२।४३	१५०००००	३७९९।४७२।४३			
६	प्रजनन स्वास्थ्य सम्बन्धि सचेतना तालिम	प्रजनन स्वास्थ्य सचेतना	२०७८□०७९	५२९९।४७२।४३	१५०००००	३७९९।४७२।४३			
७	सुनौला हजार दिनका आमा तथा बच्चा लक्षित कार्यक्रम	सुरक्षित मातृत्व	२०७८□०७९	५२९९।४७२।४३	१५०००००	३७९९।४७२।४३			
८	प्रत्येक घरधुरीमा करेसावारी अभियान सञ्चालन गरी कुपोषण हटाउन मद्दत गर्ने खालका कार्यक्रम सञ्चालन	पोषण कार्यक्रम	२०७८□०७९	३५३२९८१।६२	१००००००	२५३२९८१।६२			
	जम्मा			६१८२७१७८।३	१७५०००००	४४३२७१७८।३			

४.६ युवा तथा खेलकुद

तालिका नं. ४.६.१ युवा तथा खेलकुदका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती

क्र.स	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधी (देखि सम्म)	वित्तीय व्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी.क्ष	समुदाय/ सहकारी	गै.स. क्षे
१	युवाहरुको समूह गठन गरी विभिन्न विकास निर्माणका कार्यमा सहभागी गराउने	युवा परिचालन	२०७८-०७९- २०७९-०८०	३७८८४३।००४	५०००००	-१२११५६।९९६			
२	एक वडा एक युवा उद्यम कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	रोजगारी सिर्जना	२०७८-०७९- २०७९-०८०	११३६५२९।०१	१५०००००	३६३४७०।९८७			
३	युवा लक्षित सिप विकास तालिमको व्यवस्था गर्ने	क्षमता विकास	२०७८-०७९- २०७९-०८०	७५७६८६।००९	१००००००	-२४२३१३।९९१			
४	जिवन उपयोगी आध्यात्मिक शिक्षा सुरुवात	आध्यात्मिक शिक्षा	२०७८-०७९- २०७९-०८०	१५१५३७२।०२	२००००००	-४८४६२७।९८२			
५	लागु औषध, दुर्व्यसनिमा लागेका युवाहरुलाई सो दुर्व्यसनीबाट छुटाउन मनोपरामर्श समेतको व्यवस्था गरिनेछ।	मनोपरामर्श	२०७८-०७९- २०७९-०८०	२२७३०५८।०३	३००००००	-७२६९४१।९७३			
६	विद्यालय लक्षित खेलकुद कार्यक्रमको प्रोत्साहन	खेलकुद विकास	२०७८-०७९	३०३०७४४।०४	४००००००	-९६९२५५।९६४			
७	युवा क्लव गठन कार्यक्रम	क्षमता विकास	२०७८-०७९	९०९२२३।२११	१२०००००	-२९०७७६।७८९			
८	एक वडा एक खेल मैदान	खेलकुद विकास	२०७८-०७९- २०८०-०८१	९०९२२३।२११	१२०००००	-२९०७७६।७८९			
	जम्मा			१०९१०६७८।५	१४४०००००	-३४८९३२१।४७			

४.७ अन्वेषण तथा सिर्जनात्मकता

तालिका नं. ४.७.१ अन्वेषण तथा सिर्जनात्मकताका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती

क्र.स	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधी (देखि सम्म)	वित्तीय व्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी.क्षे	समुदाय/ सहकारी	गै.स. क्षे
१	सिर्जनशिल कर्मचारीलाई पुरस्कृत गरी प्रोत्साहन गर्ने	सिर्जनात्मकता प्रोत्साहन	२०७८-०७९- २०७९-०८०	६८१९१७।४०८	१२०००००	-५१८०८२।५९२			

क्र.स	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधि (देखि सम्म)	वित्तीय व्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी.क्षे	समुदाय/सहकारी	गै.स.क्षे
२	नवीन विचारलाई प्राथमिकता दिने	सिर्जनात्मकता प्रोत्साहन	२०७८-०७९-२०८०-०८१	५६८२६४१५०७	१००००००	-४३१७३५१४९३			
३	युवा क्लबहरु गठन गरी विभिन्न प्रकारका प्रतियोगिता सञ्चालन गर्ने	अन्वेषण तथा सिर्जनात्मकता प्रोत्साहन	२०७८-०७९-२०७९-०८०	११३६५२९१०१	२००००००	-८६३४७०१९८७			
४	प्रयोगशालाहरुको विकास र व्यवस्थापन गर्ने	अन्वेषण तथा सिर्जनात्मकता प्रोत्साहन	२०७८-०७९-२०८०-०८१	२२७३०५८१०३	४००००००	-१७२६९४११९७			
५	बढ्दो प्लास्टिक तथा प्लाष्टिकजन्य सामग्री शिसाको प्रयोगले मानव तथा वातावरणमा पारेको नकरात्मक प्रभावको अध्ययन विश्लेषण र सो को आधारमा जनचेतना अभिवृद्धि गरी प्लाष्टिक तथा शिसा प्रयोगको बैकल्पीक वस्तुहरुको खोज र प्रयोग जोड दिने	प्लाष्टिक तथा शिसा प्रयोगको बैकल्पीक वस्तुहरुको खोज	२०७८-०७९-२०८०-०८१	२८४१३२२१५३	५००००००	-२१५८६७७१४७			
६	स्थानीय जडिबुटीको अन्वेषण तथा अनुसन्धान गर्ने	जडिबुटीहरुको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन	२०७८-०७९-२०८०-०८१	१७०४७९३१५२	३००००००	-१२९५२०६१४८			
७	स्थानीय संस्कृतीको अनुसन्धान गर्ने	स्थानीय संस्कृती संरक्षण	२०७८-०७९-२०८०-०८१	१७०४७९३१५२	३००००००	-१२९५२०६१४८			
	जम्मा			१०९१०६७८१५	१९२०००००	-८२८९३२११४७			

४.८ खानेपानी तथा सरसफाई

तालिका नं. ४.८.१ खानेपानी तथा सरसफाईका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती

क्र.स	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधि (देखि सम्म)	वित्तीय व्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी.क्षे	समुदाय/सहकारी	गै.स.क्षे
१	स्रोत पहिचान गरी खानेपानी आयोजना निर्माण गर्ने	खानेपानीको पहुँच	२०७८-०७९-२०८०-०८१	८७२८५४२१८२	१००००००००	-९१२७१४५७१२			
२	चालु खानेपानी आयोजनाहरुको मर्मत सम्भार कार्यक्रम	खानेपानीको	२०७८-०७९-	४३६४२७११४१	५००००००	-४५६३५७२१८६			

क्र.स	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधी (देखि सम्म)	वित्तीय व्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी.क्षे	समुदाय/सहकारी	गै.स.क्षे
		पहुँच	२०७९-०८-०८						
३	खानेपानी शद्विकरण सम्बन्धि सचेतना तालिम	सुरक्षित खानेपानि	२०७८-०७-०९-२०७९-०८-०८	१७४५७०।८५६	२००००००	-१८२५४२९।१४			
४	सरसफाई अभियान सञ्चालन	सरसफाई अभियान	२०७८-०७-०९	४३६४२७।१४१	५००००००	-४५६३५७२।८६			
५	सार्वजनिक शौचालय निर्माण	शौचालय निर्माण	२०७८-०७-०९-२०७९-०८-०८	५२३७१२।५६९	६००००००	-५४७६२८७।४३			
६	गोठ सुधार कार्यक्रम	स्वस्थ जीवन	२०७८-०७-०९	६१०९९७।९९८	७००००००	-६३८९००२			
	जम्मा			१०९१०६७८।५	१२५००००००	-११४०८९३२१			

४.९ लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशिता

तालिका नं. ४.९.१ लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशिताका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती

क्र.स	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधी (देखि सम्म)	वित्तीय व्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी.क्षे	समुदाय/सहकारी	गै.स.क्षे
१	लैङ्गिक समानताको लागि विभिन्न अभियान सञ्चालन	हिंसापिडित महिलाको उद्धार तथा पुनर्स्थापना	२०७८-०७-०९-२०७९-०८-०८	६३२५०३।१०३	२००००००	-१३६७४९६।९			
२	सीपमुलक शिक्षा केन्द्रित योजना	क्षमता विकास	२०७८-०७-०९-२०७९-०८-०८	६३२५०३।१०३	२००००००	-१३६७४९६।९			
३	महिला समितिहरुलाई आधारभुत तालिम	क्षमता विकास	२०७८-०७-०९	४७४३७७।३२७	१५०००००	-१०२५६२२।६७			
४	किशोरीहरुको लागि जीवन उपयोगी सिप तालिम	क्षमता विकास	२०७८-०७-०९-२०८०-०८-०९	४७४३७७।३२७	१५०००००	-१०२५६२२।६७			
५	एकल महिलाहरुको लागि जीविकोपार्जन कार्यक्रम	महिला सशक्तिकरण	२०७८-०७-०९-२०७९-०८-०८	६३२५०३।१०३	२००००००	-१३६७४९६।९			
६	विदुर नगरपालिकाद्वारा सेफ हाउस संरक्षण तथा सञ्चालन	हिंसापिडित महिलाको उद्धार	२०७८-०७-०९-२०७९-०८-०८	२५३००१२।४१	८००००००	-५४६९९८७।५९			

क्र.स.	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधी (देखि सम्म)	वित्तीय व्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी.क्षे	समुदाय/सहकारी	गै.स.क्षे
		तथा पुनर्स्थापना							
७	लैङ्गिक हिंसा राहत कोष	राहत	२०७८-०७९-२०७९-०८०	६३२५०३१०३	२००००००	-१३६७४९६१९			
८	समाजमा रहेका कुरीति कुप्रथा, लैङ्गिक हिंसा, मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार सचेतना मुलक कार्यक्रम सञ्चालन	हिंसापिडित महिलाको उद्धार तथा पुनर्स्थापना	२०७८-०७९-२०८०-०८१	४७४३७७१३२७	१५०००००	-१०२५६२२१६७			
९	मनोविमर्श केन्द्र सञ्चालन	परामर्श	२०७८-०७९-२०७९-०८०	७९०६२८८७९	२५०००००	-१७०९३७११२			
	जम्मा			७२७३७८५६९	२३००००००	-१५७२६२१४३			

४.१० लक्षित वर्ग उत्थान-बालबालीका, जेष्ठनागरिक तथा अपाङ्गता

तालिका नं. ४.१०.१ लक्षित वर्ग उत्थान-बालबालीका, जेष्ठनागरिक तथा अपाङ्गताका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती

क्र.स.	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधी (देखि सम्म)	वित्तीय व्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी.क्षे	समुदाय/सहकारी	गै.स.क्षे
१	महिला पुरुष समान ज्याला दरको लागि सचेतना कार्यक्रम	लैङ्गिक समावेशीता	२०७८-०७९-२०७९-०८०	२७४४८२१४७९	१००००००	-७२५५१७१५२१			
२	महिनावारी तथा अन्य महिला सम्बन्धि समस्याहरुको सचेतना	सचेतना	२०७८-०७९-२०७९-०८०	४११७२३१७१८	१५०००००	-१०८८२७६१२८			
३	ज्येष्ठ नागरिक ग्राम स्थापना	ज्येष्ठ नागरिक ग्राम	२०७८-०७९-२०८०-०८१	१९२१३७७१३५	७००००००	-५०७८६२२१६५			
४	घरदैलो कार्यक्रम गरी ज्येष्ठ नागरिक तथा अपाङ्गता भत्ता वितरण	भत्ता वितरण	२०७८-०७९-२०८०-०८१	६८६२०६१९७	२५०००००	-१८१३७९३१८			
५	बाल बालिका र किशोरी मैत्री शौचालय निर्माण	सामाजिक समावेशिता	२०७८-०७९-२०७९-०८०	१९२१३७७१३५	७००००००	-५०७८६२२१६५			
६	ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा किशोर	सामाजिक	२०७८-०७९-	६८६२०६१९७	२५०००००	-१८१३७९३१८			

क्र.स.	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधी (देखि सम्म)	वित्तीय व्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी. क्षेत्र	समुदाय/सहकारी	गै.स. क्षेत्र
	किशोरीका लागि परामर्श सेवा सञ्चालन	समावेशिता	२०७९/०८०						
७	बाल बालिकाका लागि अतिरिक्त कार्यक्रमको योजना	सामाजिक समावेशिता	२०७८/०७९-२०७९/०८०	५४८९६४।९५७	२००००००	-१४५१०३५।०४			
८	समुदायस्तरको बालकलब गठनहरुलाई सामाजिक, मानसिक, यौनदुव्यहार सम्बन्धि जनचेतना कार्यक्रम	जनचेतना	२०७८/०७९-२०७९/०८०	४११७२३।७१८	१५०००००	-१०८८२७६।२८			
९	विविध दिवसिय कार्यक्रम (नारी दिवस, बाल दिवस, ज्येष्ठ नागरिक दिवस, अपांगता दिवस, १६ दिने लैंगिक हिंसा विरुद्धको दिवस, तीज)	जनचेतना	२०७८/०७९	४११७२३।७१८	१५०००००	-१०८८२७६।२८			
	जम्मा			७२७३७८५।६९	२६५०००००	-१९२२६२१।३			

४.११ भाषा, संस्कृति, कला साहित्य

तालिका नं. ४.११.१ भाषा, संस्कृति, कला साहित्यका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती

क्र.स.	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधी (देखि सम्म)	वित्तीय व्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी. क्षेत्र	समुदाय/सहकारी	गै.स. क्षेत्र
१	मठ मन्दिर, गुम्बा, जस्ता धार्मिक संरचनाहरुको मर्मत संभार	धार्मिक सम्पदाको संरक्षण	२०७८/०७९-२०८०/०८१	२५३००१२।४१	४००००००	-१४६९९८७।५९			
२	कला तथा साहित्यमा योगदान दिने व्यक्तिलाई प्रोत्साहन स्वरुप पुरस्कृत गरी सम्मान गर्ने	साँस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण	२०७८/०७९	९४८७५।४६५५	१५०००००	-५५१२४५।३४५			
३	धार्मिक तथा ऐतिहासिक स्थलहरुको प्रचार प्रसार गरी पर्यटन प्रवर्द्धन गर्ने	पर्यटन विकास	२०७८/०७९-२०७९/०८०	१२६५००६।२१	२००००००	-७३४९९३।७९४			
४	धार्मिक तथा ऐतिहासिक स्थलहरुको संरक्षणको लागि प्रवाहकारी नीती निर्माण गर्ने	स्थानीय संस्कृतिको संरक्षण	२०७८/०७९-२०७९/०८०	९४८७५।४६५५	१५०००००	-५५१२४५।३४५			
५	धार्मिक गुरुहरु तथा धर्म संरक्षणमा लागेका व्यक्तिहरुलाई सम्मान गर्ने	धर्म संरक्षण	२०७८/०७९	६३२५०३।१०३	१००००००	-३६७४९६।८९७			
६	निर्माणधीन धार्मिक संरचनाहरुको अनुगमन	अनुगमन	२०७८/०७९	९४८७५।४६५५	१५०००००	-५५१२४५।३४५			
	जम्मा			७२७३७८५।६९	११५०००००	-४२२६२१।३१			

परिच्छेद ५ : पूर्वाधार क्षेत्र

५.१ पृष्ठभूमि

नगरपालिकामा सुरक्षित आवासमा पहुँच पुगेको जनसंख्या ७७.४६ प्रतिशत पुगेको छ । ६९.७२ प्रतिशत घर नक्सा पास गरी निर्माण भएका छन् भने ८ वटा शहरोन्मुख/बजारोन्मुख बस्ती क्षेत्रको पूर्वाधार विकास योजना तयार गरिएको छ । शहरीकरण एवम् नयाँ बस्ती विकास संगसंगै खानेपानी, स्वास्थ्य, विपद व्यवस्थापन, सरसफाई लगायतका आधारभूत सेवा सुविधाको यथोचित व्यवस्थाका लागि आगामी दिनमा थप गृहकार्य गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ । आवास तथा बस्ती व्यवस्थापनका दृष्टिकोणले यी सकारात्मक पक्षहरु भए तापनि अबै थुप्रै ठोस कार्य गर्नु आवश्यक देखिन्छ । सडक तथा यातायात नगरपालिकाको दिगो विकासका आधार हुन् ।

यसै तथ्यलाई मनन गरी नगरपालिका तथा वडा जोड्ने २२.३३ कि.मि. सडक निर्माण गरिएको छ । ४६.५० कि.मि. सडकलाई ग्राभेल सडकको रूपमा विकास गरिएको छ । ५५.८३ कि.मि. खण्डस्मिथ सडकको स्तरोन्नती गरिएको छ । शतप्रतिशत जनसंख्या एक घण्टाको दुरीमा यातायातको पहुँच भित्र छ । स्थायी सडक पहुँच भएको जनसङ्ख्या २३३९४ रहेको छ । २ वटा बसपार्कको निर्माण गरिएको छ भने ७ वटा पक्की पुल र ९ वटा भोलुंगे पुलको निर्माण गरिएको छ । यद्यपि सर्वयाममा सबै वडामा यातायातलाई बाढ्ने महिना सञ्चालन गर्न मिल्ने गरी स्तरीय सडकको निर्माण गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ ।

नगरपालिकामा विद्युतको पहुँच पुगेको परिवार ९४.३६ प्रतिशत पुगेको छ । ९९.६२ प्रतिशत परिवारले बायो ग्यास प्रयोग गर्ने गर्दछन् । सौर्य उर्जा प्रयोग गर्ने परिवार २.७३ प्रतिशत रहेको छ । चालु र निर्माणाधिन अवस्थामा रहेका आयोजनाहरुको विद्युत उत्पादन क्षमता ५९.३३ कि.वा. रहेको छ । यस्तैगरी ९५० कि.वा. वैकल्पिक उर्जा उत्पादनको सम्भावना रहेको छ । नगरपालिकामा जम्मा ६७.०३ प्रतिशत परिवारले टेलिभिजन प्रयोग गर्दछन् । इन्टरनेट प्रयोगकर्ता २९.३० प्रतिशत छन् । आधार वर्षमा आम सञ्चारमा प्रतिव्यक्ति ४.२८ प्रतिशत बजेट विनियोजन गरिएको छ ।

५.२ अवसर तथा चुनौतिहरु

वडामा पक्की सडकको विस्तार गर्नु, सडक निर्माण तथा स्तरोन्नतीका लागि आवश्यक बजेट व्यवस्थापन गर्नु, यातायातका साधनको व्यवस्थापन गर्नु, कृषि सडकको निर्माण गर्नु यस क्षेत्रका चुनौतीहरु हुन् । व्यवस्थित बस्ती विकास गरी विपद न्यूनीकरण गर्नु, सरसफाई, खानेपानी लगायतका आधारभूत सुविधाको सहज एवम् निरन्तर पहुँच विस्तार गर्नु, यस क्षेत्रका चुनौतीहरु हुन् । सिंचाई सुविधा पुऱ्याउन कठीन जमीनमा वैकल्पिक सिंचाईको व्यवस्था गर्नु, सिंचाई आयोजनाको विस्तार गर्नु, सिंचाईका लागि आवश्यक बजेटको व्यवस्था गर्नु यस क्षेत्रका चुनौतीहरु हुन् ।

बढ्दो साक्षरता दर, स्थानीयवासीको चेतनामा हुँदै गएको वृद्धि, वातावरण प्रति सचेत समुदायको निर्माण हुने क्रम बढ्दै जानु, पूर्वाधार निर्माणमा लगानी बढ्दै जानु, घर वरपर अनिवार्य रुखविरुवा

रोपनुपर्ने नगरपालिकाको नीति, सडक निर्माण मापदण्ड, बाल उद्यान निर्माणको योजना, यस क्षेत्रका प्रमुख अवसरहरू हुन् । सडक निर्माण मापदण्ड, यात्रु प्रतिक्षालय निर्माणको परिकल्पना, विद्युत खानेपानी लगायतका पूर्वाधार निर्माणका क्रममा हुने सडक क्षति न्यूनीकरण योजना, पक्की सडकको विस्तार, खण्डस्मिथ सडकको स्तरोन्नती, स्थायी सडक पहुँच भएको जनसङ्ख्यामा वृद्धि हुनुले यो क्षेत्रको विकासका लागि सकारात्मक वातावरण सिर्जना गरेका छन् ।

सडक स्तरोन्नती मार्फत कृषि र व्यापारको विकास गरी नगरपालिकाको आय वृद्धि गर्नु, स्तरीय सडक निर्माण गरी सडक दुर्घटना न्यूनीकरण गर्नु, सडक मार्फत सहज जीवनयापनको सुनिश्चित गर्नु यस क्षेत्रका अतिरिक्त अवसरहरू हुन् । साना सिंचाई आयोजना मार्फत सिंचाई समस्या समाधानको प्रयास हुनु, प्लास्टिक पोखरी निर्माण कार्यक्रम, जलस्रोतको पर्याप्त उपलब्धता यस क्षेत्रका अवसरहरू हुन् ।

५.३ क्षेत्रगत योजना, योजना अवधी र बजेट अनुमान

परियोजना लागत अनुमान गर्दा परियोजनाका लागि विगत तथ्यांकका आधारमा प्रक्षेपण गरिएको प्रक्षेपित स्रोत र हालको वस्तुस्थितिका आधारमा प्रस्ताव गरिएको रकम राखिएको छ । यहा प्रस्ताव गरिएको प्रक्षेपित रकम भन्दा त्यही परियोजनाका लागि अनुमान गरिएको प्रस्तावित रकम फरक छ । प्रक्षेपित लागत भन्दा माथिको प्रस्तावित रकम पालिकाले आन्तरिक ऋण निजी क्षेत्र, सहकारी वा साभेदारीबाट जुटाउनु पर्ने अवस्था छ ।

५.४ आवास तथा बस्ती विकास

तालिका नं. ५.४.१ आवास तथा बस्ती विकासका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती

क्र.स	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधी (देखि सम्म)	वित्तीय व्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी.क्षे	समुदाय/सहकारी	गै.स.क्षे
१	शहरीकरणको लागि बस्ती पहिचान गर्ने	शहरीकरण	२०७८-०७९- २०७९-०८०	१३३५१७७।४	१५०००००	-१६४८२२।५९५			
२	अन्य शहरहरुको विकासक्रम अध्ययन गरी नमुना शहर परियोजना घोषणा	व्यवस्थित बस्ती विकास	२०७८-०७९- २०७९-०८०	८९०११८२।७	१००००००	-१०९८८१७।३			
३	वैज्ञानिक र क्रमबद्ध विकास पुर्वाधारको निर्माण	व्यवस्थित बस्ती विकास	२०७८-०७९- २०७९-०८०	४४५०५९१।३५	५००००००	-५४९४०८।६५१			
४	वातावरणलाई कम क्षति पुग्ने गरी बस्ती निर्माणलाई जोड दिने नीती निर्माण	व्यवस्थित बस्ती विकास	२०७८-०७९- २०७९-०८०	२२२५२९५।६७	२५०००००	-२७४७०४।३२६			
५	भवन निर्माण मापदण्ड र संहिता अनिवार्य रुपमा लागु गरिने	सुरक्षित आवास	२०७८-०७९- २०७९-०८०	२२२५२९५।६७	२५०००००	-२७४७०४।३२६			
६	जोखिमयुक्त बस्ती पहिचान गरी स्थानान्तरण कार्यक्रम	व्यवस्थित बस्ती विकास	२०७८-०७९- २०८०-०८१	१७८०२३६५।४	२००००००	-२१९७६३४।६१			
	जम्मा			३६९३९९०८।२	४१५०००००	-४५६००९१।८१			

५.५ सडक तथा यातायात

तालिका नं. ५.५.१ सडक तथा यातायातका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती

क्र.स	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधी (देखि सम्म)	वित्तीय व्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी.क्षे	समुदाय/सहकारी	गै.स.क्षे
१	सडक निर्माण योजना	सडक निर्माण	२०७८-०७९- २०७९-०८०	१७३१५५८२	२०००००००	-२६८४४१८।०३			
२	सडक स्तरोन्नती गर्ने	सडक	२०७८-०७९-	५१९४६७४५।९	६००००००	-८०५३२५।१			

क्र.स	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधी (देखि सम्म)	वित्तीय व्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी.क्षे	समुदाय/सहकारी	गै.स.क्षे
		स्तरान्नीती	२०८०-०८१						
३	सडक कुलो निर्माण	कुलो निर्माण	२०७८-०७९-२०८०-०८१	१७३१५५८२	२०००००००	-२६८४४१८।०३			
४	सडक किनारमा वृक्षारोपन	वृक्षारोपन	२०७८-०७९-२०८०-०८१	८६५७७९०।९८	१०००००००	-१३४२२०९।०२			
५	नियमित सडक मर्मत संभार गर्ने	सडक स्तरान्नीती	२०७८-०७९-२०८०-०८१	८६५७७९०।९८	१०००००००	-१३४२२०९।०२			
	जम्मा			१०३८९३४९२	१२०००००००	-१६१०६५०८।२			

५.६ सिंचाई

तालिका नं. ५.६.१ सिंचाईका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती

क्र.स	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधी (देखि सम्म)	वित्तीय व्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी.क्षे	समुदाय/सहकारी	गै.स.क्षे
१	आवश्यकताका आधारमा सिंचाई योजना निर्माण	सिंचाई व्यवस्थापन	२०७८-०७९-२०७९-०८०	६१११३८१।८७	३००००००	-३१११३८१।८७			
२	उपभोक्ता समूह निर्माण गरी सिंचाई व्यवस्थापन गर्ने	जनसहभागिता	२०७८-०७९-२०७९-०८०	४०७४२५४।५८	२००००००	-२०७४२५४।५८			
३	पुराना आयोजनाहरूको मर्मत तथा निरिक्षण कार्यक्रम	सिंचाई व्यवस्थापन	२०७८-०७९-२०७९-०८०	८१४८५०९।१६	४००००००	-४१४८५०९।१६			
४	खेतीयोग्य जमिनहरूमा पक्की कुलो/नहर/ERT को व्यवस्था गरी साना सिंचाई योजना	सिंचाई व्यवस्थापन	२०७८-०७९-२०८०-०८१	१०१८५६३६।५	५००००००	-५१८५६३६।४५			
५	कृषिमा सिंचाई रणनीती योजना तर्जुमा कार्यक्रम	योजना तर्जुमा	२०७८-०७९-२०७९-०८०	६१११३८१।८७	३००००००	-३१११३८१।८७			
	जम्मा			३४६३११६३।९	१७००००००	-१७६३११६३।९			

५.७ विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा

तालिका नं. ५.७.१ विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जाका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती

क्र.स	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधी (देखि सम्म)	वित्तीय व्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी. क्षेत्र	समुदाय/सहकारी	गै.स. क्षेत्र
१	सम्भावित जलविद्युत आयोजनाहरूको अध्ययन र अनुसन्धान गर्ने	जलविद्युत आयोजनाहरूको अध्ययन	२०७८-०७९-२०७९-०८०	२२६३४७४।७७	२५०००००	-२३६५२५।२३३			
२	सतप्रतिसत विजुली पहुँच भएको न.पा बनाउने	विद्युतको पहुँच	२०७८-०७९-२०८०-०८१	७२४३११९।२५	८००००००	-७५६८८०।७४६			
३	सार्वजनिक स्थानहरूमा सौर्य उर्जा जडान गर्ने	सौर्य उर्जा जडान	२०७८-०७९-२०८०-०८१	८१४८५०९।१६	९००००००	-८५१४९०।८३९			
४	गोबर ग्यासलाई प्राथमिकता दिने	जैविक ऊर्जाको प्रवर्द्धन	२०७८-०७९-२०८०-०८१	५४३२३३९।४४	६००००००	-५६७६६०।५६			
	जम्मा			२३०८७४४२।६	२५५०००००	-२४१२५५७।३८			

५.८ सञ्चार तथा सूचना प्रणाली

तालिका नं. ५.८.१ सञ्चार तथा सूचना प्रणालीका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती

क्र.स	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधी (देखि सम्म)	वित्तीय व्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी. क्षेत्र	समुदाय/सहकारी	गै.स. क्षेत्र
१	सवै बडा कार्यलय, शैक्षिक संस्था, स्वास्थ्य चौकिमा इन्टरनेट पहुँच	सूचना प्रविधि विकास	२०७८-०७९-२०८०-०८१	१२१५१२८।५६	५००००००	-३७८४८७१।४४			
२	डिजिटाइजेशन मार्फत पेपरलेस नगरपालिका घोषणाका निती	डिजिटाइजेशन	२०७८-०७९-२०७९-०८०	१२१५१२८।५६	५००००००	-३७८४८७१।४४			
३	आधिकारिक वेबसाईट सञ्चालन र समयसापेक्ष अद्यावधिक	डिजिटाइजेशन	२०७८-०७९-२०७९-०८०	७२९०७७।१३५	३००००००	-२२७०९२२।८६			
४	सामाजिक संजाल मार्फत सूचना सम्प्रेषण तथा गुनासो संकलन	सूचना प्रविधि विकास	२०७८-०७९-२०७९-०८०	९७२१०२।८४७	४००००००	-३०२७८९७।१५			

क्र.स	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधी (देखि सम्म)	वित्तीय ब्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी.क्षे	समुदाय/सहकारी	गै.स.क्षे
५	आधिकारिक रेडियो सञ्चालन	सञ्चार प्रणाली विकास	२०७८□०७९-२०७९□०८०	४८६०५१।४२४	२००००००	-१५१३९४८।५८			
	जम्मा			४६१७४८८।५२	१९००००००	-१४३८२५११।५			

५.९ ढल निकास, फोहरमैला प्रशोधन पूर्वाधार

तालिका नं. ५.९.१ ढल निकास, फोहरमैला प्रशोधन पूर्वाधारका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती

क्र.स	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधी (देखि सम्म)	वित्तीय ब्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी.क्षे	समुदाय/सहकारी	गै.स.क्षे
१	Landfill site को व्यवस्थापन	फोहर ब्यवस्थापन	२०७८□०७९-२०८०□०८१	४८७४०१५।६६	९५०००००	-४६२५९८४।३४			
२	Segregation house को नियमित मर्मत संभार	फोहर ब्यवस्थापन	२०७८□०७९	२०५२२१७।१२	४००००००	-१९४७७८२।८८			
३	फोहरमैलाको उचित ब्यवस्थापन गर्नका लागि जैविक र अजैविक फोहरको बर्गिकरण गरी जैविक फोहर प्रांगारीक मल बनाउने तथा अजैविक फोहरको उचित ब्यवस्थापन गर्ने	फोहर ब्यवस्थापन	२०७८□०७९-२०७९□०८०	२५६५२७१।४	५००००००	-२४३४७२८।६			
४	सार्वजनिक स्थानमा फोहर संकलन गर्ने इस्टविन (फोहर मलाइ भाडो) को ब्यवस्थापन गरिने छ।	जलस्रोत संरक्षण	२०७८□०७९-२०७९□०८०	२५६५२७१।४	५००००००	-२४३४७२८।६			
५	उचित स्थानहरुको पहिचान गरी शौचालय निर्माण	शौचालय निर्माण	२०७८□०७९-२०७९□०८०	४१०४४३४।२४	८००००००	-३८९५५६५।७६			
	जम्मा			१६१६१२०९।८	३१५०००००	-१५३३८७९०।२			

५.१० सार्वजनिक निर्माण

तालिका नं. ५.१०.१ सार्वजनिक निर्माणका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती

क्र.स	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधी (देखि सम्म)	वित्तीय व्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी.क्षे	समुदाय/सहकारी	गै.स.क्षे
१	एक वडा एक पार्क	पार्क निर्माण	२०७८□०७९- २०८०□०८१	४७११७२२।९८	२०००००००	-१५२८८२७७			
२	संस्थागत तथा सार्वजनिक निर्माणलाई आवश्यकताका आधारमा व्यवस्था गरिने छ।	सार्वजनिक निर्माण	२०७८□०७९- २०७९□०८०	११७७९३०।७५	५००००००	-३८२२०६९।२५			
३	जेष्ठग्रामको निर्माण तथा सञ्चालन गर्ने	सार्वजनिक निर्माण	२०७८□०७९- २०८०□०८१	२३५५८६१।४९	१०००००००	-७६४४१३८।५१			
४	मठ मन्दिर, गुम्वाहरुको जिर्णोद्धार गर्दै जाने	धार्मिक सम्पदा संरक्षण	२०७८□०७९- २०८०□०८१	२१२०२७५।३४	९००००००	-६८७९७२४।६६			
५	सामुदायिक पुस्तकालय निर्माण	पुस्तकालय निर्माण	२०७८□०७९- २०८०□०८१	११७७९३०।७५	५००००००	-३८२२०६९।२५			
	जम्मा			११५४३७२१।३	४९००००००	-३७४५६२७८।७			

परिच्छेद ६: वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन

६.१ वर्तमान अवस्था

नगरपालिकाको कुल क्षेत्रफलको ५२.८७ प्रतिशत क्षेत्रफल वनले ढाकिनु र प्रति वर्ग कि. मि. ७७२.४९ वटा जैविक विविधता पाइनुले विदुर नगरपालिकाको सौन्दर्यता र स्वच्छ वातावरण कायमका लागि वन सम्पदाको भूमिकालाई दर्शाउँदछ। हाल वनसम्पदाको कुशल व्यवस्थापनका लागि ६९६३.८४ हेक्टर वन समुदायलाई व्यवस्थापन गर्ने जिम्मा दिइएको छ। दिगो वन व्यवस्थापन र उपयोगमा समुदायको पहुँच प्रशंसनीय रहेको छ। काठमा आधारित ६९ वटा लघु उद्यम तथा उद्योगहरूको प्रबर्द्धन गरिएको छ। यद्यपि विद्यमान अवस्थामा थप सुधार गरी वनक्षेत्र तथा जैविक विविधताको संरक्षणका लागि योजनाको प्राथमिकरण गरी लागु गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ। विविध हावापानी र भू बनोट भएको नगरपालिकामा आधार वर्ष सम्ममा ४ वटा स्थानमा एकिकृत जलाधार व्यवस्थापनको कार्य गरिएको छ।

नगरपालिकाको आधाभन्दा बढी क्षेत्रफल वनले ढाकिनु स्वच्छ वातावरण व्यवस्थापनका दृष्टिकोणले महत्त्वपूर्ण छ। दाउरा, मट्टितेल लगायतका परम्परागत उर्जाका स्रोतको प्रयोगमा कमी ल्याउन सकेमा वातावरण अनुकूल घरधुरीको निर्माण गर्न सकिन्छ। अव्यवस्थित भौतिक निर्माण र शहरीकरणका कारण जलवायु परिवर्तन विश्वभरी चिन्ताको विषय बनेको छ। नेपालमा पनि जलवायु परिवर्तनका नकारात्मक असर देखा पर्न थालेका छन्। यसै तथ्यलाई आत्मसात् गरी वातावरण मैत्री उर्जाको प्रयोग एवम् वनक्षेत्रको संरक्षण तथा सम्बर्द्धनलाई नगरपालिकाले प्राथमिकता दिएको छ। प्राङ्गारिक खेतीलाई प्रोत्साहन दिई नगरपालिकामा सरसफाई कायम गर्न विविध मापदण्ड निर्धारण गरिएको छ। विदुर नगरपालिकावासी पनि बेलाबखतमा बाढी पहिरोबाट प्रभावित हुने गरेका छन्। यसको रोकथामका लागि ९८ कि.मि. तटबन्धको निर्माण गरिएको छ भने २४ वटा स्थानमा पहिरो तथा भूक्षय रोकथामको प्रयास गरिएको छ।

६.२ अवसर तथा चुनौतिहरु

यो क्षेत्रमा नीजि सार्वजनिक साभेदारीमा गर्न सकिने परियोजना निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याउन सकिने अवस्था छ तर दिगो स्रोत व्यवस्थापन गर्नु चुनौतीपूर्ण छ। जैविक विविधता तथा जलाधार क्षेत्रको संरक्षण गरि वातावरण सन्तुलनमा योगदान पुऱ्याउन सकिन्छ। तर यसका बारेमा स्थानीयमा चेतना फैलाउनु तथा लाभका बारेमा बुझाउनु चुनौतीपूर्ण छ। जैविक विविधताबारे यथार्थ तथ्याङ्क प्राप्त गर्नु चुनौतीपूर्ण छ। नवीकरणीय उर्जा प्रयोगकर्ता बढाउनु, वैकल्पिक उर्जा प्रबर्द्धनका लागि अनुदानको व्यवस्था गर्नु, दाउरालाई उर्जाको स्रोतबाट विस्थापित गर्नु, बहदो फोहरमैला उत्सर्जनको व्यवस्थापन गर्नु, प्राकृतिक सम्पदाको अव्यवस्थित दोहन रोकथाम गर्नु यस क्षेत्रका चुनौतीहरु हुन्।

वैज्ञानिक वार्षिक कार्ययोजना बनाउन सक्ने सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहको निर्माण हुनु, वन व्यवस्थापन तालिमको व्यवस्था, वनजन्य उत्पादनको बजारीकरणको प्रयास हुनु यस क्षेत्रका प्रमुख अवसरहरु हुन्। लोपोन्मुख वन्यजन्तु र वनस्पतिको संरक्षण गर्नु, वन्यजन्तु तथा वन पैदावारको

चोरीसिकारी नियन्त्रण गर्नु, वनमा आधारित उद्योगको व्यवस्थित विकास गर्नु, आधुनिक वन व्यवस्थापनको प्रबन्ध मिलाउनु, यस क्षेत्रका चुनौतीहरू हुन् ।

६.३ क्षेत्रगत योजना, योजना अवधी र बजेट अनुमान

आवधिक योजनाले पहिचान गरेका आर्थिक क्षेत्र अन्तर्गतका परियोजनाहरूले नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारले तोकेका प्राथमिकताहरूलाई प्राथमिकता क्रममा राखेर परियोजना छनौट भएका छन् । छनौट भएका परियोजनाहरू पालिका तथा वडा स्तरमा भएका समूह छलफल, सरोकार वालाहरूका सुझाव र विज्ञहरूका अनुभवका आधारमा तयार पारिएका हुन् । तयार भएका परियोजनाहरूलाई उपक्षेत्र र विषयगत प्राथमिकताका आधारमा छनौट गरिएका छन् । छनौट भएका परियोजनाहरूको वित्तीय स्रोत तथा लागत परिमाण, सम्बन्धित परियोजनाहरूसँगै राखिएका छन् ।

६.४ वन विकास तथा व्यवस्थापन

तालिका नं. ६.४.१ वन विकास तथा व्यवस्थापनका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती

क्र.स.	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधी (देखि सम्म)	वित्तीय व्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी.क्षे	समुदाय/सहकारी	गै.स.क्षे
१	वृक्ष रोपन कार्यक्रम	वन विकास	२०७८-०७९-२०७९-०८०	१०३९००१।४१	२५०००००	-१४६०९९८।५९			
२	बहुउद्देश्यीय नर्सरीलाई प्रोत्साहन	वन व्यवस्थापन	२०७८-०७९-२०७९-०८०	१०३९००१।४१	२५०००००	-१४६०९९८।५९			
३	सामुदायिक वन संरक्षण र आय आर्जन विकास कार्यक्रम	वन विकास	२०७८-०७९-२०७९-०८०	१२४६८०१।७	३००००००	-१७५३१९८।३			
४	वन विनास कार्य (आगलागि, वनकटान, आदिवाट) रोक्नको लागि सचेतना कार्यक्रम	वन व्यवस्थापन	२०७८-०७९-२०७९-०८०	८३१२०१।१३१	२००००००	-११६८७९८।८७			
५	उपयुक्त सार्वजनिक स्थलमा वर पिपल रोपी संरक्षण गर्ने व्यक्तिलाई विशेष सम्मान तथा प्रोत्साहन गरिने	वृक्षरोपन	२०७८-०७९	६२३४००।८४८	१५०००००	-८७६५९९।१५२			
६	स्थानीय हावापानी सुहाउँदो उच्च मूल्य वनस्पतीका विरुवा उत्पादन कार्यक्रम	वन व्यवस्थापन	२०७८-०७९-२०७९-०८०	१०३९००१।४१	२५०००००	-१४६०९९८।५९			
	जम्मा			५८१८४०७।९२	१४००००००	-८१८१५९२।०८			

६.५ जलाधार तथा जैविक विविधता संरक्षण

तालिका नं. ६.५.१ जलाधार तथा जैविक विविधता संरक्षणका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती

क्र.स.	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधी (देखि सम्म)	वित्तीय व्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी.क्षे	समुदाय/सहकारी	गै.स.क्षे
१	लोपोन्मुख तथा संकटापन्न वन्यजन्तु आरक्षणका कार्यक्रम	जैविक विविधता संरक्षण	२०७८-०७९-२०८०-०८१	१३४२७०९।५२	५००००००	-३६५७२९०।४८			
२	वन्यजन्तु अनुसन्धान केन्द्रको स्थापना	जैविक विविधता	२०७८-०७९-	२४१६८७७।१४	९००००००	-६५८३१२२।८६			

क्र.स.	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधी (देखि सम्म)	वित्तीय ब्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी. क्षेत्र	समुदाय/सहकारी	गै.स. क्षेत्र
		संरक्षण	२०८०-०८१						
३	सिमसार क्षेत्र निर्माण गर्ने कार्यक्रम	जलस्रोत संरक्षण	२०७८-०७९-२०८०-०८१	२१४८३३५।२३	८००००००	-५८५१६६४।७७			
४	जलस्रोत संरक्षणका नीति तथा कार्यक्रम	जलस्रोत संरक्षण	२०७८-०७९-२०७९-०८०	१३४२७०९।५२	५००००००	-३६५७२९०।४८			
५	जलाधार क्षेत्रमा वृक्षारोपन गर्ने	जलाधार संरक्षण	२०७८-०७९-२०७९-०८०	६७१३५४।७६	२५०००००	-१८२८६४५।२४			
६	ताल, पोखरी, सिमसार क्षेत्रलाई संरक्षण गरी पर्यटन प्रवर्द्धन गर्ने	जलस्रोत संरक्षण	२०७८-०७९-२०८०-०८१	८०५६२५।७१२	३००००००	-२१९४३७४।२९			
	जम्मा			८७२७६११।८८	३२५०००००	-२३७७२३८८।१			

६.६ वातावरण संरक्षण तथा प्रदूषण नियन्त्रण

तालिका नं. ६.६.१ वातावरण संरक्षण तथा प्रदूषण नियन्त्रणका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती

क्र.स.	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधी (देखि सम्म)	वित्तीय ब्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी. क्षेत्र	समुदाय/सहकारी	गै.स. क्षेत्र
१	वन जंगल आगलागी तथा डहेलो नियन्त्रण कार्यक्रम	वातावरण संरक्षण	२०७८-०७९-२०७९-०८०	२४९३६०३।३९	४५०००००	-२००६३९६।६१			
२	सरसफाई अभियान सञ्चालन	वातावरण संरक्षण	२०७८-०७९	१६६२४०२।२६	३००००००	-१३३७५९७।७४			
३	वन फाँडानी रोक्न सचेतना कार्यक्रम	वातावरण संरक्षण	२०७८-०७९-२०७९-०८०	१३८५३३५।२२	२५०००००	-१११४६६४।७८			
४	वडा भित्र यत्रतत्र फालिएका प्लाष्टिक तथा काँच, सिसाको टोल विकास समिति मार्फत संकलन गरी उचित स्थानमा व्यवस्थापन गर्दै प्लाष्टिक मुक्त वडाको घोषणा अभियान सञ्चालन गर्ने	प्रदूषण नियन्त्रण	२०७८-०७९	४४३३०७२।७	८००००००	-३५६६९२७।३			
५	वातावरण संरक्षणलाई प्राथमिकतामा राख्दै प्रदूषण नियन्त्रणको कार्य योजना बनाइ लागु गरिने छ।	वातावरण संरक्षण	२०७८-०७९-२०७९-०८०	१६६२४०२।२६	३००००००	-१३३७५९७।७४			

क्र.स.	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधि (देखि सम्म)	वित्तीय व्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी.क्षे	समुदाय/सहकारी	गै.स.क्षे
	जम्मा			११६३६८१५।८	२१००००००	-९,३६३१८४।१६			

६.७ जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा न्यूनीकरण

तालिका नं. ६.७.१ जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा न्यूनीकरणका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती

क्र.स.	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधि (देखि सम्म)	वित्तीय व्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी.क्षे	समुदाय/सहकारी	गै.स.क्षे
१	जलवायु उत्थानशील नगरपालिका बनाउने अभियान सञ्चालन गर्ने	जलवायु उत्थानशील नगरपालिका	२०७८-०७९-२०७९-०८०	१०९०९५१।४८	३००००००	-१९,०९,०४८।५२			
२	नीजि जमिनमा बृक्षारोपण गर्न प्रोत्साहन गर्ने	बृक्षारोपण	२०७८-०७९-२०७९-०८०	१४५४६०१।९८	४००००००	-२५,४५,३९८।०२			
३	जलावयु परिवर्तनका नकरात्मक असर तथा प्रभावलाई मध्यनजर गर्दै गा पा क्षेत्रभित्र वर, पिपल, स्वामी, रुद्राक्ष्य, ओखर आदि बोटविरुवाहरु सार्वजनिक स्थलमा बृक्षारोपण गरिने	बृक्षारोपण	२०७८-०७९-२०७९-०८०	१८१८२५२।४७	५००००००	-३१,८१,७४७।५३			
४	जलावयु परिवर्तनका नकरात्मक असर तथा प्रभाव सम्बन्धी आम सचेतीकरण गर्दै त्यसबाट बच्नको लागि वडा स्तरीय अनुकूलनका योजनाहरु तय गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने	जलवायु उत्थानशील नगरपालिका	२०७८-०७९-२०८०-०८१	१४५४६०१।९८	४००००००	-२५,४५,३९८।०२			
	जम्मा			५८१८४०७।९२	१६००००००	-१०,९८,५९२।११			

६.८ पहिरो तथा भूक्षय नियन्त्रण

तालिका नं. ६.८.१ पहिरो तथा भूक्षय नियन्त्रणका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती

क्र.स	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधी (देखि सम्म)	वित्तीय व्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी.क्षे	समुदाय/सहकारी	गै.स.क्षे
१	तारजाली खरिद कार्यक्रम	पहिरो रोकथाम	२०७८-०७-२०७९-०८-२०७९-०८-२०	४६६५७०४।४६	८५०००००	-३८३४२९५।५४			
२	जोखिमयुक्त स्थानहरूमा तारजाली र तटवन्धन निर्माण	पहिरो रोकथाम	२०७८-०७-२०८०-०८-२०८१	५२९४६९०।८७	९५०००००	-४२८५३८९।९३			
३	नदी नियन्त्रण कार्यक्रम	विपद व्यवस्थापन	२०७८-०७-२०७९-०८-२०७९-०८-२०	३२९३४३८।४४	६००००००	-२७०६५६९।५६			
४	बाढी, पहिरो सचेतना कार्यक्रम	पहिरो रोकथाम	२०७८-०७-२०७९-०८-२०७९-०८-२०	९३७२२६६।०२	२५०००००	-९९२७७३३।९८			
	जम्मा			९४५४६०९९।८	२६५०००००	-९९९५३९८०।२			

६.९ विपद सचेतना, उद्धार तथा पुनःस्थापना

तालिका नं. ६.९.१ विपद सचेतना, उद्धार तथा पुनःस्थापनाका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती

क्र.स	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधी (देखि सम्म)	वित्तीय व्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी.क्षे	समुदाय/सहकारी	गै.स.क्षे
१	सम्भावित विपद, जोखिम र नियन्त्रणका बारे वृहत छलफल कार्यक्रम	विपद सचेतना	२०७८-०७-२०८०-०८-२०८१	९३४२७०९।५२	९५०००००	-९५७२९०।४८			
२	विद्यालय स्तरबाट नै प्राथमिक उपचारको ज्ञान र प्रशिक्षण	विपद सचेतना	२०७८-०७-२०८०-०८-२०८१	९३४२७०९।५२	९५०००००	-९५७२९०।४८			
३	विपदको प्रभाव न्यूनिकरण कार्यक्रम	विपद व्यवस्थापन	२०७८-०७-२०८०-०८-२०८१	९३४२७०९।५२	९५०००००	-९५७२९०।४८			
४	राहत उपलब्ध गराउन प्राकृतिक विपद व्यवस्थापन कोष	पुनर्स्थापना	२०७८-०७-२०८०-०८-२०८१	७६०८६८७।२८	८५०००००	-८९९३९२।७२२			
	जम्मा			९९६३६८९।८	९३००००००	-९३६३९८४।९६			

परिच्छेद : ७ लोकतन्त्र, सुशासन तथा शान्ति सुरक्षा

७.१ पृष्ठभूमि

जवाफदेही प्रशासन र सक्षम कर्मचारीको निर्माणका लागि संस्थागत क्षमता विकास अपरिहार्य मानिन्छ । नगरपालिकाले संस्थागत क्षमता विकासका लागि विभिन्न प्रयासहरू गर्दै आएको छ । सोही अनुरूप आधार वर्षमा ४६ सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिलाई तालिम प्रदान गरिएको छ । १२.७९ प्रतिशत उपभोक्ताले दिगो स्रोत परिचालन र प्रयोग बारेको अभिमुखिकरण लिएका छन् । ३९ वटा वन आधारित उद्यम ११.४४ प्रतिशत दलित र ३१.३३ प्रतिशत महिलालाई वन उपभोक्ता समितिमा समावेश गरिएको छ । १५५ वटा दलित कृषक समूह, ४६ वटा बचत समूह, १२२ वटा पशुपालक समूहको प्रबर्द्धन गर्ने कार्य गरिएको छ ।

नगरपालिकाका धार्मिक संस्थाको प्रबर्द्धन गरिएको छ । जम्मा १.१७ प्रतिशत कर्मचारीलाई लेखा तथा कार्यालय व्यवस्थापन तालिम प्रदान गरिएको छ । सामूहिक प्रबर्द्धन मार्फत स्थानीय कला संस्कृतिको जगेर्ना गर्ने प्रयास समेत गरिएको छ । यद्यपि संस्थागत क्षमता विकास प्रयास बमोजिम यथार्थ परिणाम आउन भने बाँकी देखिन्छ । लामो समय पछि स्थानीय तहले जनप्रतिनिधी पाएका छन् । संविधान तथा कानूनले स्थानीय सरकारहरूलाई नागरिकका अधिकारहरूको रक्षा गर्दै स्थानीय विकास, पूर्वाधार निर्माण, अवसर सिर्जना आर्थिक वृद्धिका लागि विशेष कार्य गर्न अवसर जुटाएको छ । फलस्वरूप नगरपालिकामा आर्थिक ऐन, शिक्षा नियम तथा नियमावली, जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन लगायतका अन्य ऐन, कार्यविधि, नियमावलीको निर्माण गरी थप नीति तथा कानून निर्माण गर्ने आधार तयार गरिएको छ ।

७.२ अवसर तथा चुनौतिहरू

देशमा भएको राजनितिक परिवर्तनको जगमा सामाजिक चेतनामा वृद्धि भएको छ । संविधानको धारा २१७ ले स्थानीय विवाद मिलाउन र पीडितको अधिकार रक्षाका लागि स्थानीय तहमा एक न्यायिक समिति रहने व्यवस्था गरेको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा ४६ ले नगरपालिकाका उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा न्यायिक समिति गठन हुने र उक्त समितिले यहि ऐनको दफा ४७ को उपदफा (१) ले तोकेका विवाद निरुपण गर्न सक्ने र अन्य विवादमा मेलमिलापको माध्यमबाट न्याय सम्पादन हुने व्यवस्था गरेको छ । अधिकार बारेका नागरिक शिक्षा र चेतना प्रसारका कार्यपनि निरन्तर चलेका छन् तर पनि कार्यान्वयनको तहमा प्रशस्त चुनौतिहरू छन् । जनसहभागिता मार्फत प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदा संरक्षणको सम्भावना हुनु, नगरपालिकाका गतिविधिमा जनसहभागिता हुने नीति अपनाइनु, यस क्षेत्रका अवसरहरू हुन् । योजना निर्माण तथा कार्यान्वयनमा सबै जाति र पिछडिएका वर्गको जनसहभागिता बढाउनु, दक्ष र सिर्जनशील जनशक्ति उत्पादन गरी उत्कृष्ट योजना निर्माणको वातावरण तयार गर्नु यस क्षेत्रका चुनौतीहरू हुन् ।

७.३ क्षेत्रगत योजना, योजना अवधी र बजेट अनुमान

वि.सं. २०७२ को संविधान स्थानीय तह क्षेत्र निर्धारण आयोग २०७३, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४, अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४ जस्ता नितीगत र कानुनी प्रावधानले स्थानीय तह अधिकार सहितको स्थानीय कार्यपालिकाबाट परिचालित हुने संयन्त्र बनेको छ । स्थानीय पालिकाहरु आन्तरिक क्षमता र प्रदेश तथा संघबाट प्राप्त हुने अनुदान परिचालन गरी स्थानीयता सुहाउँदो विकासको ढाँचा तयार गरी लागु गर्न सक्षम छन् । विदुर नगरपालिकाले यिनै अधिकार प्रयोग गरी पालिकाका सबै कृयाकलापहरुमा समान पहुँच, पारदर्शिता, जवाफदेहिता र दिगो आर्थिक तथा सामाजिक रुपान्तरणका लागि आवश्यक पर्ने प्राथमिकता प्राप्त परियोजनाहरु र ति परियोजनाहरुको लागि आवश्यक पर्ने वित्तीय स्रोत सहितको अनुमानित लागत निम्नानुसारको रहने प्रस्ताव गरिएको छ ।

७.४ सार्वजनिक तथा सामुदायिक नेतृत्व विकास

तालिका नं. ७.४.१ सार्वजनिक तथा सामुदायिक नेतृत्व विकासका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती

क्र.स	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधी (देखि सम्म)	वित्तीय ब्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी.क्षे	समुदाय/सहकारी	गै.स.क्षे
१	युवा, महिला, विपन्न तथा पिछडीएको समूहलाई नेतृत्व विकास तालिम	क्षमता विकास	२०७८-०७९-२०७९-०८०	२९०९२०३।९६	२००००००	९०९२०३।९५९			
२	शिक्षक, कर्मचारी, जनप्रतिनिधीलाई नेतृत्व विकास तालिम	क्षमता विकास	२०७८-०७९-२०७९-०८०	२९०९२०३।९६	२००००००	९०९२०३।९५९			
३	विभिन्न गठन भएका क्लबहरुलाई नेतृत्व विकास तालिम	क्षमता विकास	२०७८-०७९-२०७९-०८०	२९०९२०३।९६	२००००००	९०९२०३।९५९			
	जम्मा			८७२७६११।८८	६००००००	२७२७६११।८८			

७.५ नीति तथा कानून तर्जुमा

तालिका नं. ७.५.१ नीति तथा कानून तर्जुमाका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती

क्र.स	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधी (देखि सम्म)	वित्तीय ब्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी.क्षे	समुदाय/सहकारी	गै.स.क्षे
१	विद्यमान आवश्यकताका आधारमा निति नियमको तर्जुमा गरिने छ	नीति निर्माण	२०७८-०७९-२०७९-०८०	२४९३६०३।३९	१५०००००	९९३६०३।३९४			
२	साभ्ना अधिकार स्थापना गरी जन प्रतिनिधि र जनता बिच अपनत्व भावना विकास गर्ने	साभ्ना अधिकार स्थापना	२०७८-०७९	१६६२४०२।२६	१००००००	६६२४०२।२६३			
३	जनता र जन प्रतिनिधिलाई जवाफदेहि बनाउने	जवाफदेहिता	२०७८-०७९-२०७९-०८०	१६६२४०२।२६	१००००००	६६२४०२।२६३			
	जम्मा			५८१८४०७।९२	३५०००००	२३१८४०७।९२			

७.६ योजना तर्जुमा र कार्यान्वयनमा जनसहभागिता

तालिका नं. ७.६.१ योजना तर्जुमा र कार्यान्वयनमा जनसहभागिताका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती

क्र.स.	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधी (देखि सम्म)	वित्तीय व्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी.क्षे.	समुदाय/सहकारी	गै.स.क्षे.
१	विकास निर्माणका कार्यहरूमा अनिवार्य जनसहभागिता	जन सहभागिता	२०७८-०७९	३१७३६७७।०५	२००००००	११७३६७७।०५			
२	क्रियाशिल उपभोक्ता समिती, टोल विकास समिती गठन र परिचालन	क्रियाशिल जनसहभागिता	२०७८-०७९	३१७३६७७।०५	२००००००	११७३६७७।०५			
३	आमा समूह, बुवा समूह र अन्य समूहद्वारा सामाजिक कार्यक्रम परिचालन गर्ने	जन सहभागिता	२०७८-०७९-२०७९-०८०	२३८०२५७।७८	१५०००००	८८०२५७।७८			
	जम्मा			८७२७६११।८८	५५०००००	३२२७६११।८८			

७.७ नियमनकारी संरचनाहरूको प्रवर्धन

तालिका नं. ७.७.१ नियमनकारी संरचनाहरूको प्रवर्धनका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती

क्र.स.	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधी (देखि सम्म)	वित्तीय व्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी.क्षे.	समुदाय/सहकारी	गै.स.क्षे.
१	पालिका भित्र रहेका नियमनकारी संस्थाहरूको प्रवर्द्धन गर्दै थप नियमनको व्यवस्था गरिने छ।	नियमनकारी संस्थाहरूको प्रवर्द्धन	२०७८-०७९-२०७९-०८०	१९३९४६९।३१	१५०००००	४३९४६९।३०६			
२	न्यायीक समिति तथा मेलमिलापकर्ताका लागि क्षमता अबिवृद्धी कार्यक्रम	क्षमता विकास	२०७८-०७९	१९३९४६९।३१	१५०००००	४३९४६९।३०६			
३	लेखा परिक्षण, सार्वजनिक सुनुवाइ, सामाजिक परिक्षण, पारदर्शिताको कार्यान्वयन	पारदर्शिता कार्यान्वयन	२०७८-०७९-२०७९-०८०	१९३९४६९।३१	१५०००००	४३९४६९।३०६			
	जम्मा			५८१८४०७।९२	४५०००००	१३१८४०७।९२			

७.८ सामाजिक मेलमिलाप र शान्ति सुरक्षा

तालिका नं. ७.८.१ सामाजिक मेलमिलाप र शान्ति सुरक्षाका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती

क्र.स.	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधी (देखि सम्म)	वित्तीय व्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी.क्षे	समुदाय/सहकारी	ग. स. क्षे
१	सामाजिक विभेद अन्त्य गरी सामाजिक सुरक्षा कायम गर्ने निती	मौलिक हक संरक्षण	२०७८-०७९-२०७९-०८०	१५१७८४५.१४४	१५०००००	१७८४५.१४४४			
२	उचित दण्डको व्यवस्थापन गरी अपराधिक घटना न्युनिकरण	शान्ति कायम	२०७८-०७९-२०७९-०८०	२०२३७९४.१०६	२००००००	२३७९४.१०५८७			
३	स्थायी तथा अस्थायी प्रहरी चौकि निर्माण	शान्ति सुरक्षा	२०७८-०७९-२०८०-०८१	८०९५१७६.१२३	८००००००	९५१७६.१२३४८			
	जम्मा			११६३६८१५.१८	११५०००००	१३६८१५.१८३८			

७.९ पारदर्शिता र आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली

तालिका नं. ७.९.१ पारदर्शिता र आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती

क्र.स.	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधी (देखि सम्म)	वित्तीय व्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी.क्षे	समुदाय/सहकारी	ग. स. क्षे
१	आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने	आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली तयार	२०७८-०७९-२०७९-०८०	६५४५७०८.१९१	१५०००००	५०४५७०८.१९१			
२	सार्वजनिक सुनुवाइ, सामाजिक परिक्षणलाइ प्रभावकारी बनाउने	प्रभावकारी सामाजिक परिक्षणलाइ	२०७८-०७९-२०७९-०८०	६५४५७०८.१९१	१५०००००	५०४५७०८.१९१			
३	कार्यालयले नियमित रुपमा सार्वजनिक गर्नु पर्ने विवरणहरु यथा समयमा विभिन्न सञ्चार माध्यम बाट सार्वजनिक गर्ने	पारदर्शिता	२०७८-०७९	४३६३८०५.१९४	१००००००	३३६३८०५.१९४			
	जम्मा			१७४४५५२२३.१८	४००००००	१३४४५५२२३.१८			

द : योजना अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

तालिका नं. द:१ योजना अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि प्रक्षेपित वित्तीय स्थिती

क्र.स.	कार्यक्रम	मुख्य उद्देश्य	योजना अवधी (देखि सम्म)	वित्तीय व्यवस्था		बजेट (स्थिति) (±)	अपुग बजेटको संभावित स्रोत		
				प्रक्षेपित	प्रस्तावित		नी.क्षे	समुदाय/सहकारी	गै. स. क्षे
१	वडा भित्र सञ्चालित सरकारी तथा गैह्र सरकारी आयोजनाहरुको कडाइका साथ अनुगमन तथा मुल्यांकन गरिने छ साथै अनुगमन तथा मुल्यांकनका आधारमा थप आयोजनाहरु सञ्चालन गरिने छ ।	योजना अनुगमन	२०७८-०७९	५६२०१५१।०६	१६०००००	४०२०१५१।०६			
२	अनुगमन समितिको क्षमता विकासका लागि स्रोत साधनको व्यवस्थापन	क्षमता विकास	२०७८-०७९	७०२५१८८।८२	२००००००	५०२५१८८।८२			
	जम्मा			१२६४५३३९।९	३६०००००	९०४५३३९।८८			